

XV E.
795

~~705~~
¹⁵⁴
C. L. 725.

~~D. 1348.~~

Caillault
at
Martinsburg

Piece	1	Daunou	1204	-	Pelletier
	2	-	1181	-	2629
	3	-	295	-	4079
- [Caillault at Martinsburg]	4	-	1199		
	5	-	998	-	4954 A
	6	-	977	-	4957.
	7	-	1184	-	3510
	8	-	omit		
		(v. ante [75?])	391	-	
	9		122	-	

~~II~~
~~60~~

Primi libri incipi-
unt capitula.

De miserabili hūane con-
ditionis ingressu.
De vilitate materie de qua
formatus est homo.
De pceptōe infātis quali-
cūq; pceptū nutriať i vtero
De imbecillitate infātis.
De dolore partus et euula-
tu nascentis.
Qualē fructū hō pducit.
De breuitate huius vite.
De incōmodis senectutis
De labore mortalium.
De diūso studio sapiētū.
De variis hoīm studiis.
De diuersis anxietatib?
De miseria pauperis i di-
uitis.
De miseria suoz i dñoz.
De miseria continētis et
coniugati.
De miseria maloz i bonoz
De hostibus hominis.
Qd corp^s dicit^r carcer aīe.
De breui letitia.
De inopinato dolore.
De vicinitate mortis
De terrore somniorum
De compassione.
Qd innumere sūt species

egritudinum;

De subitis infortuniis.
De diuersis tormentorū
generibus.
De quod horribili facie
de quadā muliere que co-
medit infātem suum.
Qd qñq; punit innocēs et
nocens absoluitur.

Secundi libri inci-
piunt capitula.

De culpabili humane cō-
ditionis progressu.
De cupiditate.
De iniquis muneribus.
De acceptione personarū.
De venditione iusticie.
De insatiabili desiderio.
cupidorum.
Quare cupidus non po-
test satiari.
De falso noīe diuitiarum
Exēpla contra cupiditatē
De iniqua possessione di-
uitiarum.
De contemnenda possesi-
one diuitiarum.
De auaro et cupido.
Cur auaritia dicať serui-
tus pdolorum.
De proprietatibus auari.
A. i.

De gula.
Exempla contra gulam.
De ebrietate.
Exempla contra ebrietatē.
De luxuria.
De generalitate luxurie.
De diuersis spēs luxurie.
De coitu cōtra naturam.
De pena huius sceleris.
De ambizioso.
De nimia concupiscētia
ambitionis.
Exemplum de ambizioso
Quod brevis ē et miserā-
a vita magnatum.
De diuersis proprietati-
bus superbiorum.
De supbia et casu luciferi.
De arrogātia superbiorū.
Cōtra fraudē ābitiosorū.
De pprietatibus arrogāti-
um.
De superfluo cultu.
Contra superfluū oīa-
tum.
Quod plus defertur ve-
stibus q̄ virtutibus.
De ornatu p̄sone et mē-
se et domus.

Tertii libri incipiunt ca-
pitula.

De dānabili humane con-
ditionis egressu.
De doloribus quos mali
patiuntur in morte.
De putredine cadauerū.
De tēsti mēoria dānatorū.
De diuersis penis īferni.
De igne gehennali.
De tenebris inferni.
De conuersione penarū.
De difidentia dānatorū.
Cur reprobi nunq̄ liberā-
tur a penis.
Testimonia de suppliciis
De die iudicii.
De p̄cedēte tribulatione.
Qualiter dñs veniet ad
iudicium.
De potētia et sapientia et
iusticia iudicis.
De diuino iudicio.
Quod nichil proderit dā-
nandis.

Incipit liber Lotarii Leuitæ et Cardinalis de vilitate cōditionis humane . qui Lotarius postea Innocētius papa tertius dictus est .

o Omīno patri carissīmo . p . dei gratia portuensi Episcopo Lotarius indignus Diaconus gratiā in presentī et glīam in futuro . Modicum oculi qđ inter multas angustias nuper ea quam nostis occasione captavi : nō ex toto me pterit ociosum . Sed ad depīmēdam superbiam (que caput est oīm vitiōz) vilitatē hūane cōditiōis vtrūq; descripsi . Titulum autem opusculi presentis vestro nomīni dedicavi . rogans et postulans vt si quid in eo vestra discretio dignū iuenerit : diuine grē totū ascribat . Si vero paternitas vestra suggesserit : dignitatē humane nature (christo fauēte) describam . quatinus ita per hoc humilietur elatus : ut per illud humilis exaltetur .

Incipit primus liber de miserabili humane cōditionis ingressu .

q Ware de vulua mris egressus sū ut viderē laborē et dolorē : et cōsumerentur in cōfusione dies mei ? Si talia de se locutus est ille quē de⁹ sanctificauit in vtero : q̄lia loquar ego de me : quē mater mea genuit in peccato ? heu me dixerim mater mea quid me genuisti filiū amaritudinis et doloris ? quare non in vulua mortuus sū : egressus ex vtero nō statim perii ? Cur exceptus genibus . lactatus vberibus . natus in cōbustionē et cibū ignis ? Vtinā interfectus fuissē in vtero vt fuisset michi mater mea sepulchrū : et vulua eius cōcept⁹ etern⁹ . fuissē enim quasi nō essē de vtero trāsiat⁹ ad tumulū . Quis ergo det oculis meis fōtē lacrimaz vt fleā miserabilem humane cōditionis ingressū . culpabilē hūane cōditionis pgressū . dānabilē humane dissolutionis egressum ? Considerauerim ergo cū lacrimis de quo factus est homo / quid faciat homo . quid futurus sit homo . Sane format⁹ de terra . pceptus in culpa .

A. ii.

natus ad penā. agit praua que nō licet. turpia que nō decet.
vana q̄ non expediunt. fiet cibus ignis. esca vermis. massa
putredinis. Exponam id planius: edisserā plenius. Forma-
tus est homo de puluere. de luto. de cinere. quodq; vilius est:
de spurcissimo spermate. Cōceptus in pruritu carnis. in fer-
uore libidinis. in fetore luxurie. quodq; deterius: in peccati
labe. Natus ad laborē. dolorem. timorē. quodq; miserius est:
ad mortem. Agit praua quibus offendit deū. offendit proxi-
mū. offendit seipm. Agit turpia: quibus polluit famā. pol-
luit personā. polluit cōscientiā. Agit vana: quibus negligit
seria. negligit vtilia. negligit necessaria. Fiet cibus ignis qui
semper ardebit et vix inextinguibilis. esca vermis qui sem-
per rodit et comedit immortalis. massa putredis que semp
fetet: que sordet horribilis.

De vilitate materie de qua formatus est homo.

f Ornauit igitur deus hominē de limo terre que ce-
teris indignior est elemētis. Planetas et stellas fecit de
igne. flatus et ventos fecit de aere. pisces et volucres fecit ex
aqua. homines et iumenta fecit de terra. Considerās aqua-
tica: se vilem inueniet. considerans aerea se viliozem agno-
scet. considerans ignea se vilissimū reputabit. Nec valebit se
parificare celestibus: nec audebit se preferre terrenis: quia
se parem iumentis inueniet: et similem recognoscet. Vnus
est enī interitus hoīm et iumentorum: et equa vtriusq; con-
ditio. et nichil habet homo iumento amplius. de terra orta
sunt. non cuiuslibet hoīs: sed sapiētissimi Salomoīs. Quid
est igitur homo nisi lutū et cinis? hinc enim homo dicit ad
deum. Memento queso q̄ sicut lutū feceris me: et in pulue-
rem reduces me. hinc et dixit dominus ad hoīem. Cinis es:
et in cinerē reuerteris. Compatus enī luto / et assimilatus
sū fauille et cineri. Lutū efficitur ex aqua et puluere: utroq;
manēte. Cinis aut fit ex igne et ligno: vtroq; deficiēte. Ex-
pressum misteriū: sed alias exprimēdū. Quid ergo lutū su-

perbis: De quo pulvis extolleris: Vñ cinis gloriaris: Vnde
illud forsità respōdebis q̄ adā fuit de limo terre formatus: tu
aut ex hūano semīe procreatus. At ille fuit formatus de ter
ra: sed virgine. tu aut creatus de semīe: sed immūdo. Quis ei
potest facere mundū de imundo pceptū semīe? Quis homo
est ut immaculatus sit: iustus appareat: natus ex muliere?
Ecce enī in iniquitatibus et in peccatis peperit me mater
mea. Nō in vna tantū iniquitate. Non in vno tantū delicto:
sed in multis iniquitatibus et in multis delictis. in delictis
et iniquitatibus ppriis. in delictis et iniquitatibus alienis.

De conceptione infantis.

e It autem duplex conceptio. vna seminū: altera natura
rum. Prima fit in cōmissis: secunda in cōtractis. Pa
tres cōmittunt in prima: proles contrahit in secunda. Quis
enī dicit cōcubitū cōiugalem nūq̄ oīno cōmitti sine pruritu
carnis. sine feruore libidīs. sine fetore luxurie? Vnde maculā
tur et viciantur / semīa pcepta sedantur. ex quibus aīa tan
dem infusa contrahit labē peccati. maculā culpe. sordem inī
quītatis. sicut ex vase corrupto liquor infusus corrūpitur: et
pollutū cōtingēs ex ipso cōtactu polluitur. habet ei aīa tres
naturales potentias siue tres naturales vires. rationalē: ut
discernat inter bonū et malū. irascibilē: ut respuat malū: cō
cupiscibilē: ut appetat bonū. Iste tres vires tribus oppoitis
vitiis origīaliter corrūpuntur. Vis rōnalis per ignorantia:
ut nō discernat inter bonū et malū. Vis irascibilis per iracū
diam: ut respuat bonū. Vis cōcupiscibilis per p̄cupiscētia:
ut appetat malū. Prima gignit delictū. vltima parit pecca
tum. media delictū grauat / et peccatū. Est enī delictū nō fa
cere faciendū: peccatū agere nō agendū. hec tria vitia cōtra
hūtur ex carne corrupta per tres carnales illecebras. In car
nali quippe cōmercio ratiōis sopitur intuitus: ut ignorātia
semīetur. libidīs irritatur pruritus: ut iracūdia ppagetur.
voluptatis faciatur affectus: ut cōcupiscētia cōtrahatur.

A.iii.

hic est tyrannus carnis. lex membrorum. fomes peccati. languor nature. pabulum mortis: sine quo nemo nascitur. sine quo nemo moritur. qui si quando transiit reatu: semper tamen remanet actu. Si enim dixerimus quoniam peccatum non habemus: nos ipsos seducimus. **O** grauis necessitas et infelix conditio. Antequam peccemus: peccato cōstringimur. et antequam delinquamus: delicto tenemur. Per unum hominem mors in hunc mundum intrauit / et per peccatum in omnes homines mors pertransiit. An non patres comederunt uinam acerbam / et dens filiorum et cetera.

Quali cibo conceptus nutriatur in utero.

Sed attendendum quo cibo conceptus nutriatur in utero. profecto sanguine menstruo qui cessat in femina post conceptum: ut conceptus nutriatur in utero. qui fertur esse tam detestabilis et immundus: ut ex eius contactu fruges non germinent. arescant arbuta moriantur herbe. amittant arbores fetus. si canes inde comederint: in rabiem referantur. Concepti fetus ex semine et cibo tali vitium contrahunt: ut leprosi et elephantia ex hac corruptione nascentur. Unde secundum legem Mosaicam mulier que menstrua patitur: reputatur immunda. et si quis ad menstrua accederet iuberetur interfici. ac propter immunditiam mēstruorum precipitur ut mulier si masculum pareret: xl. diebus a templi ingressu cessaret. si vero feciam: lxx.

De imbecillitate infantis.

Hare ergo data est lux misero: et vita his qui sunt in amaritudine anime. Felices illi qui moriuntur antequam oriatur. prius mortem sentientes: quam vitam scientes. Qui dam enim tam deformes et prodigiosi nascuntur: ut non homines sed abhominaciones potius videantur. quibus forte melius fuisset prouisum: si nunquam prodissent ad visum. quoniam ut monstra monstrantur: et ostentui ostenduntur: plerique vero diminuti membris et sensibus corruptis nascuntur amicorum tristitia. parentum infamia. verecundia propinquorum. Quid hoc particulariter dixerim de quibusdam: cum

generaliter omnes sine scientia. sine cibo. sine virtute nascamur. debiles. imbecilles. parū a brutis distantes immo minus in multis habentes. Quā illa statim ut exorta sunt gradiuntur: nos autem non solum erecti pedibus non incedimus/ verum incuruati manibus non reptamus.

De dolore partus et eiulatu nascentis.

O mnes nascimur eiulantes: ut nature miseriam exprimamus. Masculus enim recenter natus dicit a: femina vero dicit e. versus. Et dicent e vel a quotquot nascuntur ab Eva. Quid est igitur Eva nisi heu a? Vtrunq; dolentis est interiectio doloris exprimēs magnitudinē. hinc enim ante peccatū nostra parens Hira: post peccatū Eva metuīt appellari. ex quo sibi dictū audiuit: in dolore paries. Non est dolor sicut pturiētis. Unde Rachel pre nimio dolore partus nutrit: et moriens vocavit nomen filii sui Beniam. i. filius doloris. Hro: Phinees subitis doloribus irrupentibus pepit simul et periit. et in ipso articulo mortis vocavit filiū suū Gath. i. filiū meroris. Mulier autem (ut naufragus) cum parit tristitiā habet. cū vero pepit masculū: iam uō meminit presure. ppter gaudiū. quia natus est hō in mundū. Et incipit autem mulier cū immundicia et fetore. parit cū tristitia et dolore. nutrit cū angustia et labore. custodit cū instantia et timore.

De nuditate et vestitu infantis.

Nodus egreditur et nudus regreditur. pauper accedit et pauper recedit. nudus (inquit) egredius sū de utero matris mee: et nudus reuertar illuc. Nichil inculimus ī hūc mūdum: hand dubiū nec auferre quid possumus. Si quis autem inducus egreditur: attēdat quale proferat idumētū. turpe dictu. turpius auditu. turpissimū visu. fedam scz pelliculā sanguine cruentatā. hec est illa materia de qua Thamar inquit. In partu quare disa est propter te materia? et ob hanc causā vocavit nomē filii sui Phares/ qd̄ interpretatur diuisio.

Qualem fructum homo producit.

Amiii.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
Bilis humane conditionis indignitas. Indigna vili-
tas humane conditionis. herbas et arbores inuestiga.
ille de se producit flores frondes et fructus: et tu de
te lendes et pediculos. et lubricos. Ille de se fundit oleum. vi-
num balsamum: tu de te sputum et urinam et stercus. Ille de se
spirant suauitatem odoris: et tu de te reddis abhominatio-
nem fetoris. Qualis est arbor: talis est fructus. Non enim
potest mala arbor bonos fructus facere. Quid est enim homo
secundum formam: nisi quedam arbor euerla cuius radices
sunt crines. truncus est caput cum collo. stipes est pectus cum
aluo. rami sunt vlnae cum tybiis. Frondes sunt digiti cum
articulis. hoc est folium quod a vento rapitur.

De breuitate huius vite.

i In primordio conditionis humane nongentis annis
et amplius homines vixisse leguntur. Sed paulatim
vita hominis declinante dixit dominus ad Noe. Non perma-
nebit spiritus meus in homine in eternum: quia caro est. Erunt
ergo dies illius centum viginti annorum. quod intelligi potest
tam de termino vite quam de spacio penitendi. Extunc enim ra-
rissime homines leguntur plus vixisse. Sed cum magis ac
magis vita rescinderetur humana: dictum est a psalmista. Di-
es annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem
in potentatibus octoginta anni et amplius eorum labor et
dolor. Nunc autem paucitas dierum nostrorum finietur bre-
ui. dies nostri velocius transierunt quam a terente tela succidit
homo natus de muliere. breui viuens tempore: repletur mul-
tis miseriis. Qui quasi flos egreditur et conteritur. et fugit
velut umbra. et nunquam in eodem statu permanet. pauci nunc
ad .xl. paucissimi ad lx. annos perueniunt.

De incommodis senectutis.

¶ Quis autem ad senectutem processerit statim cor eius
affligitur et caput concutitur. languet spiritus et fe-
tet anhelitus. facies rugatur. et statura curuatur. caligant

oculi et vacillant articuli. nares effluunt et cēnes deficiūt. tremit tactus et deperit actus. dentes putrescunt. aures suc descūt. Senex facile prouocatur: et difficile reuocatur. Cito credit et tarde discredet. tenax. cupidus. tristis et querulus. velox ad loquendum. tardus ad audiendum. laudat antiquos et spernit modernos. vituperat presens et cōmendat preteritum. suspirat. et anxietur. torpet et infirmatur. Audi potam dicentem. Multa senē circunueniunt incōmoda etc. Porro nec senes contra iuuenem glorientur: nec insolescant iuuenes contra senem. quia quod sumus iste fuit: erimus quāq; quod hic est.

De labore mortalium.

a Vis nascitur ad volandum: et homo ad laborem. cuncti dies eius laboribus et erūnis pleni sunt. non per noctem quiescit mens eius. et hoc nonne vanitas? Nō est quicquid sine labore sub sole. non est sine defectu sub luna. non est sine vanitate sub tempore. Tempus enim est mora motus rerum mutabilium. Vanitas vanitatum (inquit ecclesiastes) et omnia vanitas. Quod varia sunt hominū studia. quod diuersa exercitia. vnus est tamen omnium finis. et idem effectus: labor et afflictio spūs. Occupatio magna creata est omnibus hominibus. et iugum graue super filios adam a die exitus de ventre matris eorum vsq; ad diē sepulture in matrem oīm

De diuerso studio sapientium.

perscrutātur sapientes et inuestigant alta celi. latera terre. profunda maris. de singulis disputēt. de cunctis pertractēt. discāt. sperēt. doceāt et quid ex hac occupatione nisi per laborem et dolorem et afflictionem spūs iueniēt. Nouerat hoc experimēto qui dicit. Dedi cor meum vt scirem prudentiā atq; doctrinā. errores et stultitiā. Agnouī quod esset labor et afflictio spūs: eo quod in multa sapia multa sit indignatio. et quod addit sapiam addit et laborem. licet enī oporteat indagātē multis insudare vigiliis et inuigilare sudoribus. vix tamē est tā

vide quicquid. vix tam facile quod ad plenum intelligatur. et ad li-
quidum comprehendatur: nisi forsitan illud perfecte sciatur. quia quod
nichil scitur perfecte quam ex hoc insolubilis redargutio con-
sequatur. Quoniam corpus quod corrumpitur aggravat animam: et
deprimunt terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Audi
quid super hoc dicat Salomon. Cuncte res difficiles. non possunt
eas homo explicare sermone. Est homo qui diebus ac no-
ctibus non capit oculis somnum. et nullam operum dei potest in-
venire rationem. et quanto plus laboraverit ad querendum: tamen mi-
nus inveniet. Deficiunt ergo scrutantes scrutinio. quando accedit
homo ad cor altum et exaltabitur deus. Per scrutatorem enim ma-
iestatis opprimitur a gloria. qui magis intelligit magis du-
bitat. et ille videtur plus sapere: qui plus desipit. Plus ergo
scire: est scire quod nescias. fecit autem deus hominem rectum et ipse se
miscuit in infinitis questionibus.

De variis hominum studiis.

Currunt. discurrunt mortales per sepes et semitas. ascen-
dunt montes: transcedunt colles. transvolant rupes. pervolant
alpes. transgrediuntur foveas. ingrediuntur cavernas. rimantur
viscera terre. proflunda maris. incerta fluminis. opaca ne-
moris. inuia solitudinis. exponunt se ventis et imbribus. toni-
truis et fluminibus. fluctibus et procellis. ruinis et precipitiis
metala cudunt et conflant. lapides sculpunt et poliunt. ligna succi-
dunt et dolant. telas ordiuntur et texunt. vestes incidunt et consu-
unt. edificant domos. plantant ortos. excolunt agros. plantant vi-
neas. succedunt libanos. extruunt molemina. piscantur. venantur
et aucupantur. meditantur et cogitant. consiliantur et ornantur. querunt
et litigant. diripiunt et furantur. decipiunt et mercantur. contendant
et preliantur et innumera talia agunt: ut opes congerant. ut que-
stus multiplicent. ut lucra sectentur. ut honores acquirant ut di-
gnitates extollant. ut potestates extendant. et hoc quoque labor
et afflictio mentis. Si michi non creditur: Salomoni credat
Magnificavi inquit opera mea et edificaui michi domos et

plantaui vineas. feci ortos et pomeria. et conseui cuncti generis arboribus. Extruxi michi piscinas aquarū: vt irrigarem siluas lignorum germinantium. Possedi seruos et ancillas. multāq; familiam habui. armēta quoq; et magnos ouium greges vltra omnes qui fuerūt ante me in hierlm. Coaceruaui michi argentum et aurum et substantiam regum et prouintiarū. Feci michi cantores et cantatrices et delicias filiorum hominum. cyphos et viceolos in ministerio ad vina fundenda: et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in hierusalem. Cum conuertissem me ad vniuersa que fecerūt manus mee et ad labores quibus frustra sudaueram: vidi in omnibus vanitatem et afflictionē animi: et nichil permanere sub sole.

De diuersis anxietatibus.

quanta mortales angit, anxietas affligit cura. sollicitudo molestat. metus ex terret. tremor cōcutit. horroz abducit. dolor affligit. cōturbat tristitia. tristatur turbatio. pauper et diues. seruus et dominus. cōiugatus et cōtinēs. deniq; bonus et malus et omnes mundanis cruciatibus affliguntur: et mundanis afflictionibus cruciantur. Si impius inquit fuero: ve michi. et si iustus: non leuabo caput / saturatus miseria et afflictione.

De miseria pauperis et diuitis.

pauperes autem premuntur in edia. cruciantur erūna. fame. siti. frigore et nuditate. vilescunt et tabescūt. spernuntur et confunduntur. **Q**uoniam miserabilis conditio mendicantis. et si petit pudore confunditur. et si non petit: egestate cōsumitur. Sed vt mendicet necessitate compellitur. deū causatur iniquū q; non recte diuidat. proximū criminatur malignum q; non plene subueniat. indignatur murmurat et iprecatur. Aduerte sup hoc sententiā sapiētis. Meli⁹ est mori q; idigere et etiā pxiō suo paup odiosus erit. **Q**uoniam dies pauperis mali. fratres hoīs paupis oderūt eū. insuper et amici

procul recesserunt ab eo. Cum fueris felix multos numera
bis amicos. Tempora si fuerint nubila / solus eris. Prohpu
dor secundū fortunam estimatur persona: cum potius secū
dum personā estimanda sit fortuna. tam bonus reputatur
ut diues. tam malus reputatur ut pauper. cū potius tā di
ues reputādus sit ut bonus: tam pauper ut malus. Diues
autē superfluitate resoluitur / et iactātia efrenatur. currit ad
libitum / et corruit ad illicitum. et fluūt instrumēta penarū:
que fuerunt oblectamenta culparū. Labor in acquirendo ti
mor in possidendo. dolor in amittendo: mentem eius semp
fatigat et affligit. Vbi est thesaurus tuus: ibi est cor tuum.
Sed de hoc plenius in sequentibus dicemus.

De miseria seruorum et dominorum.

[Gruus minis terretur. angariis fatigatur. plagis af
fligitur. opibus spoliatur. q̄ si non habet: habere com
pellitur. et si habet: cogitur non habere. Culpa domini / ser
ui pena: culpa serui / domini preda. quicquid delirant reges
plectuntur achiui. Venatio leonis / onager in heremo. Sic
pascua diuitum pauperes. ¶ extrema conditio seruitutis.
natura liberos genuit: sed fortuna seruos constituit. Ser
uus cogitur pati: et nemo sinitur compati. dolore compelli
mur: et nemo condolere permittitur. si ipse non suus est ut
memor sit sibi. Miseri qui castra sequuntur. quia miserum est
aliena viuere quadra / id est expensa. Dominus autē si crude
lis est: illum oportet vereri propter nequitiam subiectorum
Si mitis est: contingit illū contemni propter insolentiā sub
iectorū. Seuerū ergo metus affligit: mansuetū vilitas par
uipendit. Nam crudelitas parit odium: et familiaritas pa
rit contemptum. familiaris enī cura fatigat: et domestica
solicitudo molestat. Oportet enī semper esse paratū. ubiq̄
munitū. ut possit malignantiū insidias precauere. oppugnā
tū iniurias propulsare. hostes cōterere. ciues tueri. Nec suf
ficit diei malicia sua: sed dies diei laborem eructat. et nox

nocti sollicitudinē indicat. Dies ergo laboriosi ducuntur et noctes expenduntur insomnes.

De miseria continentis et coniugati.

I potest ignis non vivere: potest caro non concupiscere, qui quantumcumque punietur: nunquam tamen ex toto ille iubeus potest expelli. Naturam expellas: furca tamen usque recurrat. Non omnes (inquit) capiunt verbum istud: sed qui potest capere capiat. Unde cum deus ipse de ceteris pontificalibus indumentis iussisset ut Moises et Aaron et filios eius vestiret: de solis femoralibus non precepit: sed ait ut ipsi femoralibus uterentur cum ingrederentur tabernaculum testimonii. Sed apostolus. Nolite (inquit) fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus: ut vacetis orationi. Et iterum. Reverti mihi in ipsum ne tentet vos sathanas propter incontinentiam vestram. Melius est enim nubere quam viri. Pugnat ergo contra continentiam angelus sathane qui carnaliter stimulat et grauitet colaphizat. igne nature suggestionis flatu succedit. materiam apponit. facultatem tribuit. et opportunitatem ministrat. pugnat: et species que subito visa facile concupiscitur. Unde cum David post meridiem deambularet in solatio domus regie videns ex aduerso Bersabee se lauātem: misit et tulit eam et dormiuit cum ea. Porro qui cum vxore est: sollicitus est que sunt mundi et diuisus est. Distrahitur enim per multas angustias et iniurias: et in sollicitudines varias dissecatur: ut filius. vxori. famulis. et ancillis necessaria querat et subministret. tribulationes quoque carnis habent huiusmodi. Vxor contendit habere pretiosum ornamentum et variam suppellectile. ut plurimus sit sepe cultus vxoris quam celsus mariti. alioquin per dies et noctes plagit et suspirat. garrit et murmurat. Tria enim sunt que non sinunt hominem in domo permanere. sumus. scilicidium. et mala vxoris. Illa (inquit) ornatio preedit in publicum. hec ab omnibus honoratur. ego misera in conuentu mulierum sola despicio. a cunctis contemno. contra virum suum murmurat et dicit. Cur aspiciebas

vicinam. quare cū ancilla loquebaris? De foro veniēs quid
attulisti? sola vult diligi. sola laudari. alterius amorem su-
um asserit esse odium. alterius laudem suam dedecus su-
spicatur. amādum est omne quod diligit. odiendum omne
quod spernit. vincere vult: sed vinci nō valet. famulari nō pa-
titur: sed dominari molitur. cūcta vult posse: nulla nō posse.
Si pulchra fuerit: facile adamat. si feda: facile cōcupiscit.
Sed difficile custoditur: quod a multis diligitur. et molestū
est possidere: quod nemo dignatur habere. Alius facies a
lius ingenio / alius in libertate sollicitatur. et ex alia par-
te capitur quod vndiq; incessitur. equus. bos. asinus. et ca-
nis. vestis et lectulus calix et in vireolis prius probantur. et
postea comparantur. Sponsa vero vix tandem ostenditur
ne prius displiceat q̄ ducatur. Verū quid prodest diligēs cu-
stodia cum vxor impudica seruari non possit: pudica nō de-
beat. Sed illa vere pudica dicēda est cui licet peccare: sed nō
luit qualiscunq; casus obuenerit. necessario est habenda si fe-
da. si fetida. si egra. si fatua. si superba. si iracūda. si quomō-
libet viciosa: propter solā fornicationē potest vxor a viro di-
mitti sed nec dimittens aliā potest ducere: nec dimissa aliā
potest copulari. Nā quicūq; dimiserit vxorē nisi ob fornica-
tionis causā / et aliā duxerit: mechatur. Qd si vxor a viro di-
scesserit manere debet innupta. aut viro suo recōciliari. Si-
militer vir si discesserit ab vxore: graue nimis est pondus cō-
iugii. Nam stultus et impius est qui tenet adulterā. et patro-
nus est turpitudinis: qui celat crimen vxoris. sed si dimittit
adulteram: absq; sui culpa punitur. Quoniā illa vsuente co-
gitur continere. propter quod et discipuli christo dixerunt.
Si ita est causa: homi nō expedit nubere. Quis vnq̄ equa-
nimiter potuit sustinere riualem? Sola suspitio zelotipum
vehementer affligit. Nam licet scriptū sit Erūt duo in car-
ne vna: zelus tamē viri duos in carne vna non patitur.

De miseria bonorum et malorum.

n. **N**on est impiis gaudere. dicit dominus. quia per que
peccat homo per hec et torquetur. Vermis eni consci
entie nuq̃ moritur: et ignis rationis non extinguitur. Vidi
eos qui operantur iniquitatem. et seminant dolores. et metu
unt eos flante deo perisse: et spiritu ire eius esse consumptos.
Superbia inflat. inuidia rodit. auaricia stimulat. ira succē
dit. angit gula. dissoluit luxuria. ligat mēdacium. maculat
homicidiū. Sic et cetera vitiorū portenta. ut que sunt hoīm
oblectamēta peccādi: deo sunt instrumēta puniendi. Inui
dus alterius marcescit reb⁹ opimis. sed inuidia Siculi nō
inuenere tprāni mar⁹ tormentū. vitiū eius corrūpit naturā.
apostolo teste qui ait. q: euauerūt in cogitationibus suis:
obscuratū est insipiens cor eoz propter quod tradidit illos
de⁹ in desiderio cordis eoz in imūditia vt cōtumeliis affici
ant corpora sua. et sicut nō reprobauerūt deū habere in no
titia: tradidit illos de⁹ in reprobū sensū: vt faciāt ea q nō cō
ueniūt. sed et qui pie viuere volunt in christo psecutionem
patientur. Scī nāq; ludibria et verbera experti insuper et
vīcula ⁊ carceres. lapidati sūt. secti sūt. tēptati sūt. et in occisi
one gladii mortui sūt pro dño. Circuierūt in melotis et in
pellibus caprinis egētes angustiati. afflicti. quib⁹ dign⁹ non
erat mūdus. in solitudinibus errātes in mōtib⁹ et in spelū
cis et in cauernis terre. periculis fluminū. periculis latro
nū. periculis ex genere. periculis ex gētib⁹. periculis ex fal
sis fratribus. in labore. in erumna. in vigiliis multis. in fa
me. in siti. in frigore et nuditate. in angustiis multis. Iustus
enī abnegat semetipm crucifigēs mēbra sua cum vitiis et
cōcupiscētiis: vt sibi mūdus crucifixus sit et ipse mūdo. nō
habet hic ciuitatē manētē: sed futurā inquirat. sustinet scīm
tanq̃ exiliū. clausus in corpore tanq̃ in carcere. Incola ego
(iquit) sum in terra et peregrinus sicut omnes patres mei
Remitte me vt refrigerer pnuq̃ abeam et amplius non
eto. heu michi quia incolatus meus prolongatus est habi
taui cum habitantibus cedat multum incola fuit anima

mea. Quis infirmatur: et ego non infirmor? Quis scandalizatur et ego non vior? Nam peccata proximorum sunt iustorum refrigora hoc est irriguum quia caleph axe dedit filie sue in dotem.

De hostibus hominis.

Militia est ergo vita hominis super terram. An nonne vera militia cum multiplices hostes undiq; semper insidiantur ut capiant. persequuntur ut perimant. Demon et homo et mundus et caro. demon cum viciis. homo cum bestiis. mundus cum elementis. caro cum sensibus. Caro namq; concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem. Verum non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem sed aduersus spiritualia nequicie in celestibus aduersus rectores tenebrarum. Aduersarius enim noster diabolus tanq; leo rugiens circuit querens quem deuoret. Accenduntur ignea tela nequissimi. Mors ingreditur per fenestras. oculus animam depredatur. pugnat orbis terrarum contra insensatos. gens contra gentem. et regnum aduersus regnum. terremotus magni per loca. pestilentie et fames. terroresq; de celo et tempestates. terra producit spinas et tribulos. aqua procellas et fluctus. aer tempestates et tonitrua. ignis conuulsiones et fulgura. Maledicta (inquit) terra in opere tuo spinas et tribulos germinabit tibi. In sudore vultus tui vesceris pane tuo donec reuertaris in terram. quia terra es et in terram ibis. Insidiatur aper de silua. et singularis ferus depastus est eam. Lupus et vulpus. pardus et leo. tigris et onager. Ecodrilus et griffus. serpens et coluber. basiliscus et aspis. Cerastes et dracho. scorpiones et vipere. Sed etiam lendes et pulices et pediculi. scinifex et musce. scrapones et vespe. pisces et volucres. Nam qui creati sumus ut dominaremur piscibus maris et volatilibus celi et vniuersis animantibus que mouentur in terra. nunc damus illis in predam: damus

in escam. Scriptum est eui. Dentes bestiarum immittā in
eos cum furore trahentium.

Quomodo corpus dicitur carcer anime.

Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mor-
tis huius. Certe non vult educi de carcere: qui nō vult
exire de corpore. Nam carcer anime corpus est: de quo psal-
mista ait. Educ de carcere animā meam. Nulq̃ est quies et
tranquillitas. nulq̃ pax et securitas. ubiq̃ timor et tremor
ubiq̃ labor et dolor. Caro dum vivit dolebit: et anima su-
per semetipsam lugebit.

De breui letitia.

Quis vnq̃ diem totam duxit in sua delectatione iocun-
dam? quem in aliqua parte diei reatus cōscientie/ vl'
impetus ire/ vel motus cōcupiscentie non turbavit? quem
liuor inuidie/ vel ardor auaritie/ vel tumor superbie non ve-
xauerit? quem aliqua iactura vel offensa vel passio non cō-
mouerit? quem deniq̃ visus vel auditus vel actus aliquis
non offendit? Para avis in terris nigroq̃ simillima cpgno
Audi super hoc sententiam sapientis. A mane usq̃ ad vespē-
ram mutabitur tempus. Cogitationes varie sibi succedūt
et mens rapitur in diuersa. Tenent tympanū et cytharam
et gaudent ob sonitū organi. ducunt in bonis dies suos: et
in pūcto ad infernū descendūt.

De inopinato dolore.

Semper enī humane letitie vel mundane/ tristitia re-
pentina succedit. et quod incipit in gaudio: desinit in
mcreore. Mūdāna quippe felicitas multis amaritudinibus
est respersa. Nouerat hoc ille qui dixerat. Visus dolore mi-
scebitur: et extrema gaudii luctus occupat. Experti enī sūt
et liberi qui cum comederent et biberent vinū in domo fra-
tris sui primogeniti: repente ventus vehemens irruit a regi-
one deserti et concussit quattuor angulos domus: que cor-
tus vniuersos oppressit. Merito ergo pater aiebat. Versa est
in luctum cythara: et organū meū in vocem flentium. Me-
lius est ergo ire ad domū luctus: q̃ ad domū cōuiuii. Salu-

B i

bre consilium. In die bonorum non immemor sis malorum.
Memorare nouissima tua: et in eternum non peccabis.

De vicinitate mortis.

Semper ultimus dies primus: sed nunquam ultimus dies primus reputatur. Cum tamen ita semper viuere deceat: tanquam mori semper oporteat. Scriptum est enim. Memor esto quia mors non tardat. tempus preterit: et mors appropinquat. Nulle anni ante oculos morientis tanquam dies hesterni que preterit. Semper enim futura nascuntur. semper presentia moriuntur: et quicquid est preteritum totum est mortuum. Morimur ergo semper dum viuimus. et tunc tantum desinimus mori: cum desinimus viuere. Melius est ergo mori vite quam viuere morti. quia nichil est vita mortalis quam mors viuens. Unde Salomon. Laudavi magis mortuos quam viuentes: et utroque feliciorem indicaui qui necdum natus est. Vita velociter fugit: et retineri non potest. Mors autem instanter occurrit et impediri non valet. hoc est mirabile quod quanto plus crescit tanto plus decrescit. et quanto plus vita procedit: tanto plus ad finem accedit.

De terrore somniorum.

Tempus quod quieti concessum est non conceditur esse quietum. Nam terrent somnia. visiones conturbant. Et quamquam non sunt in veritate tristitia vel terribilia seu laboriosa que somniant somniantes: tamen in veritate tristantur. terrentur/et fatigantur in tantum ut aliquando et dormientes lachrymentur et euigilantes sepiissime conturbentur. Aduerte quid super hoc dicit Eliphaz Themanites. In horrore visionis nocturne quando solet sopor occupare hominem pavor terruit me et tremor. et omnia ossa sunt perterrita: cum spiritus me presente transiret: inhorruerunt pilii carnis mee. Considera Job dicentem. Si dixero consolabitur me lectus meus et reuelabor loquens mecum in statu meo. terrebit me per somnia et per visiones horrore con

cutiens. Nabugodonosor somnium vidit quod eum valde per-
territ. et visiones capitis conturbauerunt eum. Multas ci-
ras sequuntur somnia / et ubi multa somnia multe vanita-
tes. Multos errare fecerunt somnia: et exciderunt sperantes
in illis. Apparent enim frequenter turpes in somnis imagi-
nes ex quibus per illusiones nocturnas non solum caro pollui-
tur: sed etiam anima maculatur. Unde dominus in Leuitico. Si sit in
quis inter vos homo qui pollutus sit nocturno somnio: egredi-
atur extra castra. et non reuertatur priusquam ad vesperam laue-
tur aqua et post solis occasum regrediatur in castra.

De compassione.

¶ Quanto dolore turbamur. quanto tremore concutimur
cum amicorum damna sentimus. cum parentum pe-
ricula formidamus. Plus interdum sanus formidine quam in-
firmus egritudine perturbatur. Plus hic voluntarius affe-
ctu doloris: quam is inuitus effectus languoris affligitur. Verum
est enim illud poeticum. Res est solliciti plena timoris Amor.
Cuius pectus tam ferreum. cuius cor tam lapideum. ut ge-
mitus non exprimat. lachrymas non effundat. cum proxi-
mi vel amici morbum vel interitum intuetur: ut patienti non
compatiatur / et dolenti non doleatur. Ipse Iesus cum vidisset
Mariam et Iudeos qui cum ea venerant ad monumentum
plorantes: infremuit spiritu et turbauit semetipsum / et lacri-
matus est. sed eo potius quam mortuum ad vite miseras reuoca-
bat. Sciat autem se culpabiliter durum et dure culpabilem
qui corporalem amici sui mortem deplorat: et spiritualem
anime sue mortem non deflet.

De innumerabilibus speciebus egritudinum.

¶ Quidum a seculis tot egritudinum genera tot species passi-
onum physicalis industria potuit indagare: quot humana fra-
gilitas potuit tolerare. tolerabilem dixerim intolerantiam mor-
borum. an tolerabilem dixerim tolerantiam. melius utrunque conue-
nerim. Nam intolerabilis est propter passionis acerbitatem.

et tolerabilis patiendi necessitatem. De die in diē magis ac magis natura corrumpitur. Itaq; multa fuerūt experimēta salubria que propter defectum illius hodie sunt mortifera. Senuit iam mundus uterq; macrocosmus et microcosmus. et q̄to prolixius utrūq; senectus producit: t̄to deterius utrūq; natura turbatur.

De subitis infortuniis.

f Subito cū nō suspicatur infortuniū accidit. calamitas irruit. morbus inuadit. mors intercipit. quem nullus euadit. Ergo ne gloriēris in crastinū. Ignoras enī quid superuētura pariat dies. Nescit homo finē suū: sed sicut pisces capiūtur hamo suo. et sicut aues cōprehēduntur laqueo: sic homines capiūt t̄pe malo cū eis exterminatio supuenerit.

De generibus tormentorum.

q Vīd dicam de miseris qui per innumera tormentorū genera perimūtur. cedūtur fustibus et gladiis. iugulātur. cremantur flammis et lapidibus obuiūtur. discerpūtur ungulis. et patibulis suspēduntur. torquētur unguibus et scorpionib; flagellātur. Artātur viculis et laqueis flagellātur. detrudūtur carceribus et ieiuniis macerātur. precipitātur et submergūtur. excoriātur et distrahūtur. secātur et suffodiūtur. qui ad mortē: ad mortē. qui ad gladiū: ad gladiū. qui ad famē: ad famē. qui ad captiuitatē: ad captiuitatem. crudele iudiciū. immane suppliciū. triste spectaculū. dantur in escam volatilibus celi. bestiis terre. piscibus maris. heu. heu. misere matres que tā infelices filios genuistis.

De quodā horribili facinore de quā muliere que comedit infantem suum.

i Illud ergo horribile facin; licet inserere. quod ioseph; de iudaica obsidione describit. Mulier quedā facultatibus et genere nobilis: cum cetera multitudine que cōfluxerat in hierosolimis cōmunē cum omnibus uel cū ceteris obsidionis casum ferebat. huius reliquas facultates quas

de domo in urbem conuererat: tyranni penitus inuaserunt. Si
quid vero reliquiarum vel relictum ex magnis opibus fuerat
quibus victum quotidianum pertenuem duxerat irruentes per
momenta predonum satellites rapiiebant. pro quibus ingens
mulierem velut ex indignatione insania quedam fatigabat: ita
ut interdum predones in necem suis maledictis conuiciis insti-
garent. Verum cum nec irritatus quisque uel miseratus illam
perimeret: et si quid forte cibi fuisset ab illa quesitum: id ab ali-
is quereretur. nec iam usque fieret copia requirendi. Fames au-
tem dira visceribus insisteret: ac medullis et ad furorem iam
famem media eam perurgeret. pessimis uero consiliis contra ipsam
iam armatur iura nature. Erat enim sub uerberibus paruulus
filius quem ante oculos ferens infelicis (inquit) matris *Q*ui
felicio: fili in bello / fame / ac direptione predonum cui te refer-
uabo? Nam et si posset uita sperari / iugo tamen Romane sec-
uturis uigemur. Veni ergo *Q*ui nate. esto matri cibum. fu-
ro: predonibus. seculis fabula. que sola deerat cladibus iude-
orum. Et cum hec dixisset: protinus filium iugulauit. Cum de-
nique igni superpositum torreret: medium quidem consumit / me-
dium conseruat obtectum. Et ecce confestim predones irruunt
combuste carnis odore cocepto. mortem minantur: nisi sine
mora cibos quos paratos senserant demonstraret. Tunc illa
partem (inquit) optimam uobis reseruauit. Et continuo que su-
persuerant membra reterit infantis. At illos repente ingens
horror inuasit et immanis quous animi irriguere vox et fau-
cibus interclusa. Illa uero truci vultu / et ipsis iam predoni-
bus truculentior meus est (inquit) hic filius. meus est (inquit)
hic partus: et meum facinus. edite uel comedite: ego iam prior
comedi quem genui. Nolite uos effici aut matre religio-
res / femina aut molliores. quod si uos pietas vincit et meos ex-
ecramini cibos: ego que iam talibus pasta sum: iterum pa-
scar. Post hec illi territi / trementesque discedunt. et hunc solum
ex omnibus facultatibus misere matri cibum reliquerunt.

Biii

Quod quicquid punitur innocens: et nocens absolvitur.
¶ Ego se confidat expertem a pena qui se non novit immun-
ne a culpa. qui stat videat ne cadat. Nam sepe datur
innocens: et nocens absolvitur. pius punitur: et impius hono-
ratur. Jesus crucifigitur et Barrabas liberatur. Hodie vir
quietus: inutilis. vir religiosus hypocrita. vir simplex fatu-
us reputatur. deridetur iusti simplicitas. lampas contempta
apud cogitationes divitum.

Incipit liber secundus de culpa-
bili humane conditionis progressu

¶ Via maxime solent homines affectare: opes vo-
luptates. et honores. De opibus prava. de volu-
ptatibus turpia. de honoribus vana procedunt.
hinc enim Johannes apostolus ait. Nolite dilige-
re mundum neque ea que in mundo sunt. quia quicquid est in mundo
aut concupiscentia carnis est / aut concupiscentia oculorum vel sup-
bia vite. Concupiscentia carnis ad voluptates. concupiscentia
oculorum ad opes. superbia vite ad honores pertinet. Opes
cupiditatem generant et avaritiam. voluptates parant gu-
lam et luxuriam. honores nutriunt superbiam et iactantiam.

De cupiditate.

¶ Nichil est avaro scelestius nichil iniquius quam amare pe-
cuniam. verbum est sapientis / quod confirmat aposto-
lus dicens. Qui volunt divites fieri incidunt in tentatio-
nes et in laqueum diaboli et desideria multa et inutilia et no-
civa: que mergunt homines in interitum et perditionem.
Radix enim omnium malorum est cupiditas. hec sacrilegia
committit et furtiva. rapinas exercet et predas. bella gerit et
homicidia. Symoniacum vendit et emit. Inique petit et acci-
pit. iniuste negociatur et feneratur. Instat dolis et imminet
fraudibus. dissolvit pactum et violat iuramentum. corru-
pit testimonium et pervertit iudicium.

De iniquis muneribus.

Consule prophetam euāgelicū isayam omnes (inquit)
diligūt munera sequuntur retributiones. pupillo nō iu-
dicāt. causa vidue non ingreditur ad eos. non ipsi precedūt
retributiones. quia non iudicant amore iusticie sed retribu-
tiones precedunt ipsos: quia iudicant amore pecunie. Sēp
enim sequuntur retributionem vel promissionem vel spem.
et ideo pupillo nō iudicant a quo nichil largitur aut pmit-
titur vel speratur. **O** principes infideles socii futū quicūq;
diligitis munera et retributiones. Nunq̃ excutietis manū
a munere nisi prius excludatis cupiditate a pectore. **V**e vo-
bis (inquit) propheta. Principes eius quasi lupi predam ra-
pientes et auare sectando lucra. principes eius muneribus
iudicant/et sacerdotes in mercede docebant. et prophete ei⁹
in pecunia diuinabant. **E**cce econtra dñs precepit per Mo-
se. Iudices et magistros constitues in oībus portis ei⁹ vt iu-
dicet pplm iusto iudicio nec in alterā partē declinet. nō acci-
pies pecuniā nec munera. execant enī oculos sapiētū: et mu-
tāt verba iustoz. sed iuste quod iustū est psequis et viues. dñs
dicit iustū: iuste. quidā enī iuste qđ iustū est. alii qđ est iniustū
iniuste. Rursus quid iniuste qđ iustū est. alii iuste qđ iniustū est.

De acceptione personarum.

Ve vobis qui corrupti estis pacto vel precio qui tracti
amore dolo vel odio dicitis bonum malum. et malum
bonum. ponentes lucem tenebras et tenebras lucem. morti-
ficantes animas que non moriūtur: mortificantes animas
que non viuunt. Vos enim non attenditis merita vel lucra
causarum: sed merita personarum nō iura sed: munera. nō
iusticiam: sed pecuniā. nō quod ratio dicat: sed quod vo-
luntas affectet. Non quod lex sentiat sed quod mens cupiat
Non inclinatis animum ad iusticiam: sed iusticiam inclina-
tis ad aīm vt quod non licet hoc libeat. sed vt liceat hoc qđ
libet. Nunq̃ in vobis simplex est oculus. ita vt totum corp⁹
sit lucidū: sed aliquid semper admiscetis fermenti qđ totam

B iiii

massam corrumpit. Pauperum cum mora causam negligi-
tis. causam diuitum cum instantia promouetis. In illis rigo-
rem ostenditis: cum istis ex mansuetudine dispensatis. Illos
cum difficultate respicitis: istos cum fauore tractatis. Illos
negligenter auditis: istos subtiliter auscultatis. Clamat pau-
per et nullus exaudit: loquitur diues et omnes applaudunt.
Diues locutus est et omnes tacuerunt: verbum illius usque
ad nubes producit. Pauper locutus est et dicunt quis est hic?
Et si se ostenderit: subuertent illum. Clamat vim patiens
et nullus exaudit. Vociferatur et non est qui iudicet. Si for-
te causam pauperum susceperitis: illos remissa fouetis. Cum
autem diuitum causam assumitis illos pertinaciter adiuua-
tis. pauperes despiciitis. diuites honoratis. Istis reuerenter
assurgitis: illos despicabiliter. concutatis. Si introjerit in co-
uertum vestro vir anulum habens aureum in veste candida. et pauper
in sordido habitu. et intedatis in eum qui indutus est veste pre-
clara et dixeritis ei: tu sede hic bene. pauperi vero tu sta illic
aut sede sub scabello pedum meorum. Nonne iudicatis apud vos-
metipsos et facti estis iudices iniquarum cogitationum? De vo-
bis enim et contra vos dicit propheta. Magnificati sunt et di-
tati. et ingrassati. causam populi non dixerunt. et iudicium pau-
perum non iudicauerunt. Sed in lege precipitur. Nulla erit di-
stantia personarum. Ita paruum audietis ut magnum. nec acci-
pietis cuiusque personam: quia dei iudicium est. Non est enim
acceptio personarum apud deum.

De venditione iusticie.

Vos autem non gratis gratiam datis. nec iusticiam in-
ste redditis. quia qui non venit non preuenit. Nec datur
nisi vendatur. Sepe iusticiam tantum differtis: quia litigantibus
totum aufertis. quia maior est sumptus expense quam fructus sen-
tentie. Quid autem illis poteritis in districto iudicio respo-
dere qui precepit. Quod gratis accepistis gratis date. lucrum
in archa damnatum. in conscientia. pecuniam capitis: sed ani-

mam captiuatis. Verum quid proficit homini si vniuersū
mundum lucretur anime vero sue detrimentum patiatur.
Aut quā dabit homo cōmutationē pro aīa sua? frater non
redimit: redimet homo. et non dabit deo placationē suam
nec precium redemptionis anime sue laborabit in eternum
et viuet adhuc in finem. Audite diuites. plorate vllulantes
in miseriis vestris: que aduenient vobis. Iacobus apostol⁹
ait. Diuitie vestre putrefacte sunt. vestimenta vestra a tineis
comesta sunt. aurū et argentū vestrum eruginauit. et erugo
eorum erit nobis in testimonium et manducabit carnes ve
stras sicut ignis. thesaurisatis vobis itā in nouissimis die
bus. ecce merces operariōrū vestrorū qui fuerūt mensi regi
ones vestras: que fraudata est a vobis: clamat et clamor in
aures dñi sabaoth itroiuit. propterea veritas p̄cipit. nolite
thesaurisare vobis thesauros in terra vbi erugo et tinea de
molitur: et vbi fures effodiunt et furantur.

De insatiabili desiderio cupidorum.

Ignis inextinguibilis cupiditas insatiabilis. Quis vnq̃
cupidus fuit voto contentus cū adipiscitur. quod opta
uerat: desiderat āpliora? Semper inhiat in habendis nūq̃
in habitis finem cōstituit. Insatiabilis est oculus cupidi et
in partem iniquitatis non satiabitur. Auarus nūq̃ imple
bitur pecunia. et qui amat pecunias fructus non percipiet
ex eis. Infernus et perditio nūq̃ replētur. Similiter et ocu
li hominū insatiabiles. Sanguisugae due sunt filie dicētes
Affer Affer. Nam crescit amor nūmi: quātum ipsa pecunia
crescit.

Quare cupidus satiari non potest.

Vis scire? Cupide. quare semper es vacuus et nūq̃ im
pleris? aduerte. Non est plena mēsurā que quātūcūq̃
contineat est adhuc capax amplioris. Sed humanus ani
mus capax est dei quoniam qui adheret deo vnus spiritus
est dei. quantumlibet ergo contineat nūq̃ est plenus nisi deū
habeat: cuius sēper est capax. Si vis ergo Cupide satiari:

desine esse cupidus / quia dum cupidus fueris satiari nō poteris. Non est cōuentio lucis ad tenebras. neq; Christi ad Belial: quia nemo potest seruire deo et mammoni.

De falso nomine diuitiarum.

f Alia diuitiarū felicitas. que diuitem veraciter facit infelicem. Quid est fallacius q̄ opes mundi que diuitie nuncupantur? Opposita sunt esse diuitem et egenū. At opes mundi non auferunt sed afferunt egestatem. Magis enī sufficit modicum pauperi q̄ plurimū diuiti. quia ubi multe diuitie: multi qui illas comedunt. quot et quantis magnates indigeant: ipsemet frequenter experior. Opes itaq; non faciūt diuitē sed egenū. Vñ quidā metrificator ait. Cui satifecit quod habet satis illū constat habere. Cui nichil est quod habet satis illū constat egere. Ergo facit virtus non copia sufficientem. Et nō paupertas sed mentis hyatus egentem.

Exempla contra cupiditatem.

q Vñ multos seduxit cupiditas: q̄ plures perdidit avaritia. Salāam asellā redarguit et pedem sedentis attriuit: quia captus cupiditate proximorū disposuerat maledicere in israel. Ador populus lapidauit: quia tulit aurum et argentū de anathemate hierico. Naboth interemptus est ut Achab vineā eius possideret. Giezi lepra profudit: quia petiit et recepit argentum et vestes sub nomine helisei. Iudas laqueo se suspendit: quia vēdidit et tradidit Christum. Ananiam et Saphiram subitanea mors extinxit: quia de precio agri defraudauerunt apostolum. Edificauit Tyrius munitionem suā et coaceruauit aurum quasi humū: et argentū ut lutum platearū. Sed ecce dñs possidebit eā. et percutiet in mari fortitudinē eius. et hec ignis deuorabit.

De iniqua possessione diuitiarum.

v Erum est ergo quod sapiēs protestatur. Multos perdidit aurū et argentū. qui aurū diligit nō iustificabitur. De illis qui sectantur illud, Ecce ipsi peccatores et abundan-

res in seculo obtinuerunt diuitias. hinc veritas ipsa precipiebat apostolis. nolite possidere aurum neque argentum. neque pecuniam in zonis vestris. quia sicut camelus non potest introire in foramen acus: ita difficile est diuitem intrare in regnum celorum. Arta est enim via et angusta porta per quam intratur ad vitam. Apostolus ergo secutus veritatis regulam aiebat. Argenteum et aurum non est michi. De ergo vobis qui coniungitis domum ad domum / et agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Repleta est terra argento et auro. et non est finis thesaurorum eius propter iniquitatem auaritie eius iratus sum / et percussi eam. De licitis opibus.

Ceterum Abraham diues fuit / et Job locuples / David opulentus. et tamen de Abraham dicit scriptura. Credebat Abraham deo: et reputatum est ei ad iustitiam. et de Job: quia non erat ei similis in terra vir simplex et rectus / ac timens deum ac recedens a malo. De David autem: quia inuenit dominus virum iuxta cor suum. At isti fuerunt quasi nichil habentes et omnia possidentes. quasi nichil habentes secundum illud psalmiste. Diuites eguerunt et esurierunt. Facilius enim inuenies qui diligat diuitias / et non habeat: quam qui habeat / et non diligat. Quia difficile est esse in igne / et non ardere: difficilius possidere diuitias / nec amare. Audi prophetam. A minore usque ad maiorem omnes auaritie student: et a propheta usque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum.

De incertitudine diuitiarum.

Omnis cupidus contra naturam nititur et molitur. Natura namque pauperem adducit ad mundum: et pauperem reducit a mundo. nudum enim terra suscipit / et nudum terra recipiet. Cupidus autem cupit et curat fieri diues in mundo. Destruam (inquit) hortem meam et maiora eis faciam. et illuc congregabo omnia que nata sunt michi. Sed **O** stulte si in hac nocte repetatur anima tua a te / que ante parasti cuius erunt? Thesaurizas et ignoras cui congregabis

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
ta. Dormierunt somnū suū et nichil inuenerūt omēs vī-
rī diuitiarum in manibus suis. diues enim dormierit nichil
inueniet. Ne timueris ergo cum diues factus fuerit homo:
et cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Non eī cum
moriatur accipiet hec omnia: neq; simul descendet cum eo
gloria eius. Sed relinquet alienis diuitias suas: et sepul-
chra eorum domus illorum in eternū. hinc etiam sapiens
attestatur. qui aceruat animo in inīste: aliis congregat et in
bonis suis alius luxuriabitur. Prohdolo: quoniam habe-
bit hostem / et dīmittet heredem.

De contemnenda possessione diuitiarum.

c V: ad congregandū quis instet cū stare non possit ille
qui congregat. Nam quasi flos egreditur et conteri-
tur et fugit velut vmbra: et nūq̃ in eodem statu permanet.
Cur multa desideret: cū pauca sufficiant. habentes (inquit)
victū et vestitum: his contenti sitis. Cur necessaria cū mul-
ta sollicitudine querat: cum ipsa sine magna difficultate se
ostendant. Audi quid super hoc veritas dicit. Nolite solliciti
esse dicentes. quid manducabimus. aut quid bibemus.
aut quo operiemur? Scit enim pater vester celestis quia oī-
bus his indigeris. Querite ergo primum regnū dei et iustī-
ciam eius: et hec omnia adiicientur vobis. Nunq̃ vidi iustū
derelictum: neq; semen eius querens panem.

De Avaro et Cupido.

t Antalus sitit in medīs vndīs: et avarus eget in opī-
bus. cui tantum est quod habet quantū est quod non
habet. quia nunq̃ vtitur acquisitis: sed semper inhiat acqui-
rendis. Salomon: Est quasi diues cum nichil habeat. et est
quasi pauper cū in multis diuitiis sit. Avarus et infernus
similes sunt. vterq; comedit et non digerit. recipit et nō red-
dit. Avarus nec patientibus compatitur nec miseris sub-
uenit vel miseretur. Si offendit deum: offendit proximum.
offendit seipsum. Nam deo retinet debita. proximo denegat

necessaria sibi subtrahit oportuna. deo ingratus. proximo
impius. sibi crudelis. Viro cupido et tenacissimo sine rati-
one et substantia / et homini inuido acquirit aurū. Qui sibi
nequam est: cui bonus erit: et non iocundabitur in bonis su-
is. Qui habet substantiā huius seculi / et videt fratrem suū
necessitatē habere / et clausit viscera sua ab eo: quomodo
caritas dei manet in eo? Nō enī proximum suū diligit sicut se-
metipsum quē inedia perimit: egestate psumit. Neque ei deū di-
ligit super oīa: cui preferit aurū. preponit argentum.

Cur avaritia dicatur idolorum servitus.

Ecce definit Apostolus. Avaritia est idolorum servi-
tus. Sicut enī idolatra servit simulachro: sic avarus
thesauro. Nam ille cultum idolatrie diligenter amplificat:
et iste cumulum pecunie libenter augmentat. Ille cum omī
diligentia colit simulachrum: iste cum omni cura custodit
thesaurum. Ille spem ponit in idolatria: iste spem constituit
in pecunia. Ille timet mutilare simulachrum: iste timet mi-
nuere thesaurum.

De proprietatibus auari.

Avarus ad petendum promptus. ad dandum tardus
ad negandum frontuosus. Si quid expendit: totum
amittit. tristis. querulus. morosus. sollicitus suspirat. dubi-
us heret. inuitus impendit. Magnificat datū. vilificat dan-
dum. dat ut lucretur: sed non lucratur ut det. largus in alie-
no. parcus in proprio. Gulam euacuat: ut archam impleat
Corpus extenuat: ut lucrum extendat. Manum habet ad
dandum collectam: sed ad recipiendum porrectam. ad dan-
dum clausam: sed ad recipiendum apertam. Porro substan-
tia iniustorum sicut fluuius excicabitur. Quia qui male cō-
gregat: cito dispergit. Iustum indicium: ut que de malo pro-
ueniunt: ad malum perueniant. nec accedat ad bonū: quod
non procedit de bono. Avarus ergo habet damnationem
vite que nunc est: et future.

De gula.

Incitium vite hominis aqua et panis et vestimentum
et domus: protegens turpitudinem. Nunc autem gu-
losi non sufficiunt fructus arborum. non grana leguminum.
non radices herbarum nec pisces maris. non bestie terre nec
aves celi. sed querunt pigmenta. comparantur aromata et nutri-
tur altitia. capiuntur obesa que studiose coquuntur arte coquo-
rum que laute parantur officio ministroz. Alius contedit et
colat: alius confudit. substantiam vereit in accides. naturam mu-
tat in artem: ut saturitas transeat in esuriem ut fastidium reuo-
cet in appetitum ad irritandum gulam non ad sustentandum naturam
non ad necessitatem replendam sed ad aviditatem explendam. Ceterum
tam brevis est gule voluptas: ut spacio loci vix sit quattuor
digitorum. spacio temporis vix sit cotidie momentorum. Contemnitur
mediocritas. et superfluitas affectatur. In diversitate ciborum
et varietate saporum aviditas nescit modum et voracitas exten-
dit mensuram. Sed et inde gravatur stomachus. turbatur sen-
sus opprimitur intellectus et inde non sanitas: sed morbus
et mors. Audi super hoc sententiam sapientis. Noli avidus esse
in omni epulatione et non te effundas super escam omnem. In
multis enim escis non deerit infirmitas. et propter crapulam multi
obierunt. Esca veteri: veteri escis: dic? aut? hunc? has destruet.

Exempla contra gulam.

Gula carum tributum exigit: sed vilissimum reddit. Quia
quanto sunt fercula dulciora tanto fetidiora stercorea.
Turpius egerit: quod turpius ingerit. superius et inferius
horribilem flatum exprimens: et abominabile sonum emit-
tens. Gula paradysum clausit. primogenita vendidit. suscep-
sit pastorem. decollavit baptistam. Nabuzardan princeps co-
quorum templum incendit. et hierusalem totam evertit. Bal-
thasar in convivio manu contra se scribentem aspexit. man-
te chel phares: et eadem nocte interfectus est a caldeis. Sed
populus manducare et bibere: et surrexerunt ludere. Sed

adhuc esca eorum in ore ipsorum. et ira dei ascendit super eos
Qui epulabantur voluptuose iniererunt in viis. diues qui
epulabatur quotidie splendide: sepultus est in infernum.

De ebrietate.

¶ **Q**uid turpius ebrioso: cui fetor in ore. tremor in corpore
qui promit stulta. prodit occulta. cui mens alienatur.
facies transformatur? nullum enim secretum ubi regnat
ebrietas. secundi calices quem non fecere disertum. Porro
non sufficit vinum. non cicera. non ceruisia. sed studiose con-
ficatur. mulsum. siropus. claretum labore multo. sollicitudi-
ne magna. sumptu non modico. sed inde contentiones rixe
lites. et iurgia. Vinum enim potatum multum (ut ait sa-
piens) irritationem. iram. et ruinas multas facit. Et ex co-
fornicatio. vinum et ebrietas auferit cor. Propterea dicit a-
postolus. Fugite vinum in quo est luxuria. Et salomō. Ebrū-
osa res est vinum. et tumultuosa ebrietas. Filii iacham et fi-
lius zacharie. iohannes baptista. vinum. et ciceram et omne
quod inebuare poterat non biberunt.

Exempla contra ebrietatem.

¶ **E**brietas enim verecunda nudauit. incestum commisit
filium regis occidit. principem exercitus iugulauit.
Verum est ergo quod salomon ait. Vacantes potibus. et vocan-
tes simbola consumuntur. et isayas. De qui consurgitis ma-
ne ad ebrietatem sectandam et potandum usque ad vesperam
ut vino estuetis. Cythara et lira. tympanum et tibia. et vi-
num in conuiujs vestris. De qui potentes estis ad bibendum
vinum et viri fortes ad miscendam ebrietatem. Ecce gau-
dium et letitia occidere vitulos. iugulare arietes. comedere
te carnes et bibere vinum. comedamus et bibamus: cras
enim moriemur. et reuelata est vox in auribus vestris vox
domini exercituum. Si dimittatur hec iniquitas vobis in
nec moriamini: de corone superbie est rapina. Sacerdotes et
prophete nescierunt pre ebrietate absorpti sunt a vino. nescierunt

videntem. ignorauerunt iudicium. prohpudor. Cum ad pro
nunciandum lectionem a quodam patre benedictio petere-
tur: hesternam crapulam et ebrietatem nocturnam eructu-
ans fertur alta voce dixisse. Potum seruorum suorum bene-
dicat rex angelorum.

De luxuria hominis.

Porro turpis mater ebrietas filiam procreat turpiore.
Iustum est enim vt qui in sordibus est: sordescat adhuc
omnes adulterantes sunt quasi clibanus accensus a coque-
te. Ceperunt principes furere a vino. venter enim opide sa-
tur: libenter venerem amplexatur. **Q**uod extrema libidinis tur-
pitudine que non solum mentem efeminat: sed corpus eneruat.
non solum maculat animam: sed fedat animam. **O**mnino itaque pecca-
tum quodcumque fecerit homo: extra corpus suum est. Qui autem
fornicatur: in corpus suum peccat. Semper illam precedunt ar-
dor et petulencia. semper comitantur fetor et immundicia. semper
sequitur dolor et penitentia. Fauus enim distillans labia me-
retriciis: nitidius oleo guttur eius. nouissima autem illius
amara sicut absinthium: et acuta quasi gladius biceps.

De generalitate luxurie.

Familiaris inimicus habitans non procul sed prope. non
exterius sed interius. Nam virtus eius in lumbis eius
et fortitudo illius in umbilico ventris eius. Nunquam fugatur
nisi cum fugitur. nunquam mactatur: nisi cum maceratur. ad cau-
sam exigit libertatem et abundantiam. sed repetit ad effectum
facultatem et adiacentiam. hec omnem etatem corrumpit. omnem sen-
sum confundit. omnem ordinem soluit. omnem gradum peruertit.
Inuadit enim senes et iuuenes. mares et feminas. pruden-
tes et simplices superiores et inferiores. ad extremum etiam sa-
cerdotes. qui nocte venerem libenter amplexantur: mane vir-
ginem venerantur. turpe dictu. turpius auditu: sed turpissi-
mum actu. Dici enim liceat vt agi non libeat. nocte filium ve-
neris agitant in cubili: mane filium virginis offerunt in altari.

De diuersis speciebus luxurie.

q His eius multiplices species sufficienter valeat expli-
care? hoc enī penthapolim cū adiacenti regione sub-
uertit. Sichem cum populo interemit. hoc et omnes filios
iude percussit / Iudeum et Madianitā pugione transfodit.
tribum Beniamin pro vxore Leuite deleuit. filios hely Sa-
cerdotis in bello prostrauit. hec viam occidit. Almon inter-
fecit. Presbyteros lapidauit. hec urbem maledixit. Sāsonē
seduxit. Salomonem peruertit. Verum est ergo quod legi-
gitur. Propter speciem mulieris multi perierunt. Nā vinū
et mulieres apostatare faciūt sapiētes / et arguūt sensatos.
hec multos vulneratos deiecit. et fortissimi quiq; interfecti
sunt ab ea. Hic inferi domus eius penetrantes interiora mē-
tis. hec vires enervat. sensus diminuit. dies consumit opes
effundit.

De coitu contra naturam.

h Ec ignominiosam morphosim operatur. quam ta-
men apostolus non confunditur nominare / propterea in-
quit. Tradidit illos deus in passionem ignominie. Nam fe-
mine eorū cōmutauerūt naturalem vsum in eum qui cōtra
naturā est. Similiter et masculi relicto naturali vsum femine
exarserunt in desideriis suis / inuicem masculi in masculos
turpitudinē operātes. Quid hac turpitudine turpius / quid
hoc crimine criminiosius? In lege quasi paria cōiunguntur.
concubitus maris cū masculo / et coitus hominis cū iumen-
to. Sic enī legitur in Leuitico. Cū masculo nō cōmiscaberis
coitu femineo: quia abhominatio est. Cū omni pecore non coi-
bis nec maculaberis cum eo. utriq; par pena subtribuitur.
Qui dormierit (inquit) cū masculo coitu femineo: utriq; ope-
rati sūt nefas: morte moriētur. pecus quoq; occidite. Qui
habet aures audiendi audiat: immo qui despicit non resipi-
scat.

De pena huius sceleris.

p Ena docuit quid hec culpa promeruit. pluit enī do-
minus super Sodomā et Gomorrā sulphur de celo

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
Soluit deus cuiq[ue] angelorum vel hominū executionē huius
pene cōmittere: sed sibi ipsi vindictā huius sceleris reservauit
secundū illud. Mea est ultio: et ego retribuā cis. Et ideo plu-
uit dñs a dño videlicet a seipso non imbrem vel rorem: sed sul-
phur et ignē. Sulphur propter fetorem luxurie: ignem pro-
pter ardorem libidinis. Quatinus pena esset similis culpe
nec misisse dicitur sed pluuisse. quatinus ipso verbo magni-
tudinē et abundātiā pene notaret. Nemini pepercit ocu-
lus eius: sed omēs simul extinxit. Prore quoq[ue] Loth q[ui] retro
respexit in statuā salis mutauit. Nec solum vbes. sed omnē
regionē circūadiacētē in mare mortuū et vallē sallinarū cō-
uertit. horrendū est ergo incidere in manus dei viuētis. qui
quāto maiore sue lōganimitatis exhibet patientiā: tāto du-
riorem sue seueritatis infert vindictam.

De Ambitioso.

o pes itaq[ue] cupidus congregat et auarus conseruat. vo-
luptates gulosus degustat et luxuriosus exercet. hono-
res ābitiosus affectat. et superbus se extollit. Ambitiosus
semper est pavidus semper attētus. ne quid dicat vel faciat
quod in oculis hominū valeat displicere. humilitatem si-
mulat. honestatem mētur. affabilitatem exhibet. benigni-
tatem ostendit. subsequitur et obsequitur. cunctos honorat.
vniuersis inclinatur. frequentat curias. visitat optimates. as-
surgit et āplexatur. applaudit et adulatur. bene nouit illud
poeticum. Et si pulvis erit nullū tamen excute. nullum prō-
ptus et feruorū ubi placere cognouerit remissus et tepidus
ubi putauerit displicere improbat mala. detestatur iniqua
sed alia cum aliis probat et improbat ut iudicetur pdoneus
et reputetur acceptus ut laudetur ab omnibus. ut a singu-
lis approbetur. et ecce grauem intra se sustinet pugnam. dif-
ficilēq[ue] conflictum dum iniquitas pulsat animū. et ābitio
continet manū. et quod illa suggerit faciēdum: hoc fieri nō

permittit. Concludunt autem adinuicem mater et filia. iniquitas et ambitio. Nam mater in aperto subsistit: et in occulto filia non resistit. hec ergo vendicat sibi publicum: illa secretum. ambitiosus libenter agit de principatu quem ambit et dicit. ¶ Quando principabitur ille qui seuerus sit in iusticia. pius in misericordia. qui non deuiet a timore vel odio. qui non corrumpatur prece vel precio. qui credat fidelibus. acquiescat simplicibus. qui sit humilis et benignus. largus et mansuetus. constans et patiens. sapiens et astutus.

De nimia concupiscentia ambitionis.

¶ I forte hac arte non proficit: recurrit ad aliam aduocat symoniam. et accedit ad Giezi per hunc ab illo nititur emere quod per se non valet obtinere. supplicat et promittit. offert et tribuit. prohpudor gratiam quam gratis adipisci non potuit per fas et nephas nititur obtinere. nec desistit adhuc se insatit et inuadit violenter honorem et imprudenter arripit dignitatem. Amicorum suffragio presidio. pinguorum tantoque dominationis inflamatur ardore tanta libidine presidendi ut scisma non horreat. scandalum non formidet: sed Giezi lepra percussit. et Simon perit cum pecunia. Chore cum coplicibus ignis accendit. Dathan et Abiron terra viuos absorbit. Nullus itaque sibi assumat honorem: sed qui vocatur a deo tanquam Aaron.

Exemplum de ambitioso.

I Iquidum exemplum ambitionis reperitur in Absalone: qui cum aspiraret ad regnum fecit sibi currus et equites et quinquaginta viros qui prederent eum. Et mane consurgens Absalon stabat iuxta introitum porte et omnem virum qui habebat negocium ut veniret ad regis iudicium vocabat ad se: et dicebat. de qua ciuitate es tu? Qui respondens aiebat. Ex vna tribu israhel ego sum seruus tuus. respondensque ei absalon. Videtur michi sermones tui et boni et iusti: sed non est qui

te audiat cōstitutus a rege. Dicebatq; ei Absalō. Quis me cōstituit principē super terram vt ad me veniāt omnes qui habent negocium vt iuste iudicem. Sed cū accederet ad eū homo et salutaret eum extendebat manum suam et apprehendens osculabatur eum: faciebatq; hoc omī israel qui veniebat ad iudiciū vt audiretur a rege. et sollicitabat corda virorum israel. Cūq; abisset Absalō in ebron misit exploratores in vniuersas tribus israel dicens. Statim vt audieritis clangorem buccine: dicite regnabit Absalō in ebrō. et facta est coniuratio valida populusq; cōcuriēs augebat cum Absalon. Quod brevis est miseria hominis.

Ed cum sublimetur in altum: promoueatur ad sūmū statim cure succrescūt. sollicitudines cumulātur. extēdūt ieiunia. vigilie producūt ex quibus natura corrūpitur. spiritus infirmatur. corrūpitur somnus. amittitur appetitus. debilitat virtus. attenuatur corpus. et sic in seipso deficiens nō diiudicat dies suos: sed miserabilē vitā miserabiliori fine concludit. Verum est etiam illud poeticum. In se magna ruunt summisq; negatū est stare diu. tolluntur in altum vt lapsu grauiore ruant. Verius est autem illud propheticum. Vidi impium superexaltatum et eleuatum super cedros libani. transiui et ecce non erat: quesiui eum et non est inuentus locus eius. Ante q̄ repleatur dies eius peribit ledetur quasi vinea botrus eius in primo flore et sicut oliua florē proiciens. Audi super hoc sēntentiā sapiētis. Omis potentatus brevis vita.

De diuersis proprietatibus superborum.

Tatim vt ambitiosus promotus est ad honorem in superbiam extollitur et in iactantiam estrenatur. nec curat prodesse sed gloriatur preesse: presumit se meliorem quia cernit se superiorem. sed bonum facit non gradus sed virtus. non dignitas sed honestas. priores dedignatur amicos. notos ignorat. extraneos comites cōtēnit antiquos. vultum

aduertit. visum extollit. ceruicem erigit. fastu ostendit. gra-
dia loquitur. sublimia meditatur. subesse non patitur. pre-
esse molitur. prelati infestus. subditis onerosus. molesta non
suffert. concepta non differt. princeps et audax. gloriosus et
arrogans. grauis importunus.

De superbia et casu luciferi.

Superbia cunctis inportabilis omnibus odiosa inter om-
nia vitia tu sepe es prima. tu sepe es vltima. Nam
omne peccatum te accedere committitur: te recedere diminuitur
Scriptum est enim. Initium omnis peccati superbia: primogenita
mors. hec enim inter ipsa rebus primordia creaturam contra cre-
atorem erexit angelum circa deum: sed eum absque mora deiecit.
quoniam in veritate non stetit. Ab innocentia in peccatum a deliciis in-
miserias a celo empireo in aerem caliginosum. Audi prophe-
tam. Quomodo cecidisti lucifer qui mane oriebaris. qui di-
cebas in corde tuo: In celum ascenda. super astra celi leuabo
solium meum. sedebo in monte testamenti: in lateribus aquilo-
nis ascenda super altitudinem nubium: et similis ero altissimo
Tu signaculum similitudinis plenus sapientia et perfectus
decore. in deliciis paradisi dei fuisti. omnis lapis preciosus
operimentum tuum sardis topasius iaspis. crisolitus onix et te-
rillus. saphirus. carbunculus et smaragdus. aurum opus de-
coris tui. Tu cherub extensus et protectus. et posui te in mon-
te dei sancto in medio lapidum ignitorum. Ambulasti perfectus
in viis tuis a die conditionis tue: donec inuenta esset iniqui-
tas vite. peccasti: et eieci te de monte dei. Elevatum est cor tu-
um in decore tuo: in terram proieci te. Cedri non fuerunt al-
tiores eo in paradiso dei. Abietes non equauerunt ad sum-
mitatem illius. platani non fuerunt equales frondibus illius
Omne lignum preciosum paradisi non est assimilatum illi et pul-
chritudini eius. quoniam preciosum fecit eum in multis conden-
sis fructibus. Ipse est rex super omnes filios superbie. Ipse est dra-
cho magnus rufus habens capita septem: et cornua decem et in

capitibus summis septē diademata cuius cauda trahebat ter-
tiā partē stellaz celi. et misit illas in terrā et proiectus est dra-
cho ille magnus serpens antiquus qui vocabatur dyabolus et satha-
nas: qui seducit vniuersū orbē. et proiectus est in terrā. et an-
geli eius cum illo missi sunt. De quo et veritas ait. Videbā
sathanā quasi fulgur de celo cadentē. Nam omnis qui se ex-
altat humiliabitur: et qui se humiliat exaltabitur.

De arrogantia hominum.

Experba presumptio. presūptuosa superbia que ange-
los nō solū deo voluit adequare: sed homines presū-
psit deificare. Porro quos erexit depressit. et quos exaltauit
humiliauit. hinc ait dñs per pphām. Fili hoīs dic principi
tyri. hec dicit dñs eo q̄ eleuatū est cor tuū quasi cor dei et dixi
sti. Deus ego sū: cū sis homo et non deus: Idcirco adducā su-
per te robustissimos gentiū et interficiēt te. et monieris in ite-
ritu occisorū. Nabugodonosor: q̄ potentiā suā superbe ia-
ctauit et ait. Nōne hec est babilō quā ego edificauī in domū
regni in robore fortitudinis mee. et i glia decoris mei? Cū
q̄ adhuc sermo esset in ore regis: vox de celo ruit. Tibi dici-
tur Nabugodonosor rex: regnū tuū transit a te et ab oībus
te eiciēt. et cū feris erit habitatio tua. Fenu quasi bos comes-
des. et septē tēpora mutabūtur super te donec scias q̄ excel-
sus dñetur in regno hoīm. et cuiuscūq̄ voluerit dat illud. Ea-
dē hora sermo cōpletus est super Nabugodonosor. Hec est et
go qđ legitur. homo cū in honore esset nō intellexit. cōpara-
tus est iumentis insipientibus: et similis factus est illis. Super-
bia turri euerit. et linguā confudit. prostrauit Golpā: et su-
spēdit Amā. et interfecit Richanorē et peremit Anthiochū.
Pharaonem submersit. et Sennacherib interfecit: sedes du-
cum superborum arefecit.

De abhominacione superbie.

Quam detestabilis sit superbia dñs ipse per prophetā te-
statur. Iurauit dñs deus in aīa sua dicit dñs exercitū

detestor: ego superbiam iacob et iurauit dominus in superbia iacob
Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera illorum. unde inter
illa sex que dominus odit et septimum quod detestatur anima eius: Sa-
lomō primum ponit oculos superbos. id est superbiam. et psalmista. di-
es domini exercituum super omnem superbum et excelsum et super omnem
arrogantem et humiliabitur. et super omnes cedros libani subli-
mes et erectas. et super omnes colles eleuatos et super omnes
turri excelsam et super omnes quercus basam. et super omnem murum
munitum et incuruabitur sublimitas hominum et humiliabitur alti-
tudo virorum. Propterea dilatauit infernus animam suam et ape-
ruit os suum absque ullo termino et descendent sublimes glo-
riosus eius ad eum. Dominus exercituum cognouit hec: ut detra-
heret superbiam omnis glorie. Job quoque dicit. Si ascenderit
usque in celum superbia et caput eius nubes tetigerit: quasi
sterquilinum in fine perdetur.

Contra arrogantiam superbiorum.

o mnis fere vitiosus diligit sibi similem: superbus au-
tem odit elatum. Unde salomon. Inter superbos sem-
per sunt iurgia. et ubi fuerit superbia ibi erit et contumelia
Superbus insolita gestit. consueta fastidit. magnum repu-
tat si loqui dignetur. maximum si surgit et amplexatur. Esti-
mat plus dignitatem ab ipso: quam ipsum assecutum a dignitate. Numquam
vult uti paternitatis affectu. sed sepe vult uti dominationis
imperio. Superbia eius et arrogantia et indignatio eius plusquam
fortitudo eius reuoluit in animo. quod legitur in euangelio. Fa-
cta est contentio inter discipulos iesu quis eorum videretur esse
maior et ait illis iesus. Principes gentium dominantur eorum. et
qui potestatem habent inter eos benefici vocantur. Vos autem
non sic: sed qui maior est inter vos erit sicut iunior. et qui pre-
cessor est fiat sicut ministrator. Et Petrus apostolorum ma-
gis in animo. Domini est terra et plenitudo eius orbis ter-
rarum et vniuersi qui habitant in eo. Dominus est ergo deus. vnus
C iiii

est dñs / ceteri non sunt dñi sed ministri quibus interdicitur
dominiū et indicitur ministeriū. Audi super hoc sapientem
Rectorē te posuerūt noli extolli: sed esto in illis q̄si vnus ex
illis.

Contra fraudem ambiciosorum.

Filii Zebedei qui per interuentū matris honorē postu-
lauerunt a Christo dic inquit vt sedeant hi duo filii mei
vnus ad dexterā et vnus ad sinistrā in regno tuo: audite me
ruerunt. Nescitis quid petatis. Non enim honore: sed onere
peruenitur ad regnū. Vnde dominus subdit. Non est hoc me-
um dare vobis. dare est meū: sed non vobis idest ambicio-
sis / quales vos estis. Licet autē om̄is potestas a deo sit su-
perbus tamen non regnat ex deo / secundum illud propheti-
cum. Ipsi regnauerunt et non ex me. principes extiterunt et
non cognoui eos.

De proprietatibus arrogantium.

Superbus amat primas cathedras in sinagogis. pri-
mos recubitus in cenis. salutaciones in foro et vocari
ab om̄ibus Rabbi. Non nomine persone: sed nomine fortune
vult appellari. Non vt homo: sed vt deus vult honorari. Se-
det sublimis. incedit excelsus. vult sibi homines assurgere:
singulos inclinare. Porro philosophus quidā volens arro-
gātiā cuiusdam regis eludere: cū vidisset eū in throno re-
gali sedere sublimē: prostratus in terra suppliciter adorauit
et cōfestin nō inuitatus ascēdens iuxta regem cōsedie. quod
rex vehemēter admirās eo q̄ nosset eū philosophum quid
hoc egerit inquisiuit. philosophus ergo respondit. Aut de-
us aut homo. Si deus en debui te adorare: si homo potui iux-
ta te sedere. Rex autem cōtra philosophū rationē cōuertēs
intulit immo si homo sum non debuisti me adorare. Si de-
us sum non debuisti iuxta me sedere. Sapienter iste respō-
dit: sed ille prudenter conclusit.

De superfluo cultu.

Primi parentes fecerunt sibi perizomata post pctm̄. et
a Christo dicitur Christianis. nō duas tunicas habebi

tis / sed iuxta Johānis consiliū. qui habet duas tunicas det
vnā non habēti. Superbus aut ut magnificus videat̃ lata
git vestiri duplicibus. indui mollibus. ornari p̃ciosis. Sed
quid est homo p̃ciosis ornatus / nisi sepulchrum foris deal
batū / intus aut̃ pleuus spurcicia. Jacintus et purpura. coc
cus et byssus in limo putrescunt. aurū et argentum lapides
et gemme in luto sordescunt. dignitas et potestas male iacēt
in puluere. honor et gloria male sedent in cinere. Quid ergo
superbe filateria dilatas / sed et magnificas fimbrias. Di
ues qui induebatur purpura et bysso sepultus est in infer
num. Dina filia Patriarche Jacob añq̃ egrederetur (ut ait
Josephus) ut emeret ornamentū mulierū puincialiū virgo
p̃mansit. Cū aut̃ exiuit Sichem: filius regis Emor eā vio
lenter oppressit. Olofernes qui sedebat in canopeo qui erat
ex purpura et auro et smaragdo et lapidibus p̃ciosis in
textus: iugulatus est a Judith. que cum prius vteretur cili
cio: ornātū iocunditatis assūpsit. Audi super hoc sententiā
sapiētis. In vestitu ne glorieris vnq̃. Et ap̃lus. nō in veste
p̃ciola / nec sit extrinsecus capillatura aut circūdatō aurī: aut
vestimentorum cultus.

Contra superfluum ornatum.

a Etende quid contra superfluū ornatum commine
tur dominus per prophetam. Pro eo q̃ eleuate sunt
filie Spon / et ambulauerunt extenso collo / et nutibus ocu
lorum ibant: decaluabit dominus verticem filiarum Spon
et crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus orna
tum calciamentorum / et limulas / et torques / et monilia /
et murenulas / et olfactoriola / et inaures et anulos et gem
mas in fronte pendentēs et mutatoria et lintheamina / et a
cus et specula et sindones et mitras et teristra et erit pro sua
ni odore fetor. pro zona funiculus: et pro crispāti crine cal
uiciū. et pro fascia pectorali cilitiū. Ecce iusta redditur pe
na pro culpa: ut in eo puniantur in quo peccauerunt. Au

di adhuc super his alium prophetam. **Q**uare bissus varia de egypto
texta est tibi in velum. iacintus et purpura de insulis Elp-
sa facta est operimentum tuum. dentes eburneos et ebenos com-
mutauerunt in precio tuo gemam et purpuram et scutulata et
byssum et sericum proposuerunt in mensa tua. dederunt instito-
res tui in tapetibus ad sedendum et repleta es et glorificata es
nimis. sed nunc contrita es in mari in profundis aquarum. opes
tue ad nichilum redacte sunt. contrita es et non eris imperpetuum.

Quod plus defertur vestibus quam virtutibus.

Cum quidam philosophus in habitu contemptibili
principis aulam adisset / et diu pulsans non fuisset ad-
missus: sed quotiens tentasset ingredi / totiens contigisset res-
pelli: mutauit habitum et assumpsit ornatum. Tunc ad pri-
mam vocem aditus patuit venienti qui procidens ad prin-
cipis pedes pallium quod gestabat cepit venerabiliter oscu-
lari. super quo princeps admirans quid hoc ageret exquisi-
uit. philosophus respondit. honorantem me honoro. quia
quod virtus non potuit: vestis obtinuit. **Q**uare vanitas vanita-
tum. plus defertur vestibus quam virtutibus. plus venustatis
quam honestati.

De ornatu persone / et mense / et domus.

Artificialis species superducitur. et facies obducitur
naturalis. tanquam hominis artificium artem supe-
ret creatoris. Non sic / non sic. Considerate (inquit) lilia agri
quomodo crescunt. non laborant neque nent. Dico autem vo-
bis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est
sicut vnum ex istis. Absit ut adulterinus color comparabilis
sit nativo. Quinimmo cum facies adulterino colore fuscatur
os abhominabili fetore corrumpitur. Vniuersa vanitas omnis
homo viuens. Quid enim vanius quam plectere crines / plantare
cesariem / ungere genas / pingere faciem / producere superci-
lia: quandoquidem fallax sit gloria: et vana pulchritudo. omnis
cero fenum: et omnis gloria eius quasi flos agri. quoniam tanquam

fenū velociter arescent: et sicut olea herbarū cito decedent.
Ut aut ornatum persone pretereā ne malignius potius vi-
deas q̄ verius aliquos subticem. quid vanius q̄ ornare mē-
sam mātulibus picturatis. cultellis eboze manicatis. vasis
aureis. vasculis argenteis. scutellis et cocleariis. furcinulis
et salariis. bacilibus et viceolis. capulis et flabellis. quid pro-
dest pingere cameras. ditare particas. palliare vestibulū. sub-
sternere pavimentū. cōponere lectulū inflatū plumis. oper-
tum sericis. obductū cortinis. aut etiam cauapeo. Scriptū
est enim. Non cum morietur accipiet hec omnia: neq; simul
descendet cum eo gloria eius.

Incipit Tertius liber de damnabili
humane conditionis egressu.

Non est qui de cordis mundicia valeat gloriari
quoniam in multis offendimus omēs. et si di-
xerimus quoniā peccatū nō habemus: nosipos
seducimus et veritas in nobis non est. Quis est
ille qui velit illud dicere cum Apostolo. Nichil
mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Quis
est hic/ et laudabimus eum? Ecce inter sanctos nemo est im-
mutabilis. Celi nō sunt mūdi in conspectu eius/ et in ange-
lis suis reperit prauitatem. quāto magis abhomiabilis est
homo et inutilis qui bibit aquam quasi iniquitatem. Peni-
tuit ergo deum q̄ hoīem fecisset in terra. eo q̄ multa esset ho-
minū malitia super terram/ et cūcta cogitatio hominis omī
tempore semper est ad malum intenta. et ideo tactus dolore
cordis intrinsecus deleuit hoīem quē creauit. Porro super-
abundauit iniquitas. refriguit caritas multorū. Omnes de-
clinauerunt simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bo-
num/ non est usq; ad vnū. Tota pene vita mortalium mor-
talibus plena est peccatis: vt vix valeat inueniri qui non
deuiet ad sinistram/ qui non reuertatur ad vomitum/ qui
non computrescat in stercore suo. Quin potius gloriantur

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

cum malefecerint / et exultant in rebus pessimis. Repleti sunt omni iniquitate. fornicatione. auaritia. nequitia. pleni inuidia. homicidiis. contentione. dolo. malignitate. susurriones. detractores. deo odibiles. contumeliosi. superbi. elati. inuētores malorum. parentibus non obediētes. insipientes. incompotici. sine affectiōe. absque federe. sine misericordia. Talibus et peioribus mundus iste repletus abundat. hereticis et scismaticis. perfidis et tyrannis. symoniacis et hypocritis. ambiciosus et cupidus. raptoribus et predonibus. violentis et exactoribus. usurariis et falsariis. impiis et sacrilegis. proditoribus et mendacibus. adulatoribus et fallacibus. garrulis et versutis. gulosis et ebriosis. adulteris et incestuosis. molibus et immundis. pigris et negligentibus. vanis et prodigiis. impetuosis et arrogantibus. incredulis et desperatis. deinde vniuersis vitiis irretitis. Porro sicut deficit fumus deficient. et sicut fluit cera a facie ignis: sic pereant peccatores a facie dei.

De doloribus quos mali patiuntur in morte.

m Ali siquidē quattuor dolores patiuntur in morte. primus dolor est angustia corpora tāta et tā grauis quāta vel qualis non fuit nec est in presenti vita ante dissolutionem illā. Quod in quibusdā / et si non in omnibus apparet pro nimio dolore seipsos discrepantibus. foris enim incompatibilis est violentia quādo nexus illi phisicales nodi inter corpus et animā discumpuntur. Vnde propheta lamentando ait. Circūdederunt me dolores mortis. Nota circūdederunt me. non est membrum / non est articulus in corpore: quod non inuoluatur illo inexplicabili dolore. Secundus dolor est quando iam plene defatigato corpore et suis exhausto corpore viribus anima multo liberius videt tunc in momento occurrere omnia opera bona vel mala que fecit. que omnia reducuntur ante oculos iteriores. Dolor iste tātus / et retractio ista tā grauis est quā anima plurimū turbata cogit quā seipsam odisse

Unde dicitur. Torrentes iniquitatis confurbauerunt me. Nota. torrentes enim cum magno impetu veniunt et videntur omnia ruere omnia. Ita in morte videbit malus omnia subito que ante fecit opera mala vel bona. Tertius dolor est quando anima iam incipit tam iuste diiudicare et sibi pro iniquitatibus suis singularia debita gehenne videt imminere. Unde dicitur. Circundederunt me dolores mortis. Quartus dolor est quando anima adhuc in corpore posita videt spiritus malignos ad impediendum se paratos. Vbi tantus dolor est et timor: quod misera anima licet exitura quando potest refugiat et tempus sue captiuitatis redimat antequam de corpore exeat. Videt etiam tam bonus quam malus antequam anima egrediat de corpore. Christum in cruce positum. malus ad confusionem: ut erubescat se non esse redemptum (sua culpa exigente) sanguine Christi. Bonus vero videt ad exultationem. Et hoc habemus ex verbis apostoli qui ait. Usque in diem aduentus eius. id est usque in diem mortis quando apparet tam bonis quam malis Christus in cruce positus.

De putredine cadauerum.

e xibit spiritus eius et reuertetur in terram suam. in die illa peribunt omnes cogitationes eorum. et quot et quanta mortales de mundane prouisionis incertitudine cogitant: sed repente subito veniente mortis articulo / repente cuncta que cogitant euanescent sicut umbra cum declinat: ablati sunt / et excussi sunt sicut locusta. Exibit ergo spiritus non voluntarius sed inuitus. quia cum dolore dimittit que cum amore possedit. ac vellet nollet constitutus est ei terminus qui preteriri non poterit: in quo terra reuertetur in terram. Scriptum est ei. Terra es et in terram ibis. Naturale siquidem est ut materiatum in materiam reuertatur. Auferet ergo spiritum eorum et deficiet. et in puluerem eorum reuertetur. Cum autem morietur homo hereditabit bestias et serpentes et vermes omnes in puluere dormient et vermes opient eos. Sicut vestimentum sic comedet eos vermis. et sicut lanam

sic deuorabit eos tinea. quasi putredo consumendus sum et quasi vestimentum quod comeditur a tinea. Putredini dixi pater meus es: mater mea et soror mea vermibus. homo putredo: et filius eius vermis: Quam turpis pater. quam vilis mater quam abhominabilis soror. Conceptus est homo de sanguine per ardorem libidinis putrefacto. cuius tandem cadaueri quasi funebres vermes assistent. Viuus pediculos et lubricos: mortuus generabit vermes et muscas. Viuus producit stercus et vomitum: mortuus producit putredinem et fetorem. Viuus hominem unicuique impugnavit: mortuus vermes multos impugnavit. Quid ergo fetidius humano cadauere: quid horribilius mortuo homine? Cuius gratissimus erat amplexus in vita: horribilis erit aspectus in morte. Quid ergo prosunt diuitie? quid epule? quid honores? Diuitie enim non liberabunt a morte. epule non defendent a verme. honores non defendent a fetore. Qui modo gloriosus in throno: modo iacet sepultus in tumulo. Qui modo fulgebat ornatus in aula: modo sordet nudus in tumba. Qui modo vescabatur deliciis in cenaculo: modo consumitur a vermibus in sepulchro.

De tristi memoria damnatorum.

V Indicta carnis impij vermis et ignis. Vterque duplex: interior qui rodit eturit cor: exterior qui rodit eturit corpus. Vermis (inquit) eorum non moritur: et ignis non exstinguitur. dabit dominus ignem et vermes in carnes eorum ut urantur et sentiant usque in sempiternum. Vermis conscientie tripliciter lacerabit. Affliget memoria. turbabit pena. torquebit angustia. Venient enim ad diem iudicii in cogitatione peccatorum suorum timidi: et traducet illos ex aduerso iniquitas eorum dicentes. Quid profuit nobis superbia: et diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa sicut umbra: sicut nauis que pertransiit fluctuante aqua cuius cum preterit non est inuenire vestigium. Sic nos nati continuo desinimus esse: virtutisque signum nullum valemus ostendere: sed in malignitate nostra consumpti sumus. Cum ingen

si turbatione recogitabunt queque cum nimia delectatione
gesserunt: ut stimulus memorie pungat ad penam: quos acu-
leus nequitie stimulauit ad culpam.

De inutili penitentia damnatorum.

Dicent intra se penitentiam agentes errauimus in via ve-
ritatis et iustitie lumen non illuxit nobis. Tunc incipient
dicere motibus cadite super nos. Penitebunt ad penam: sed non
puerterentur ad veniam. Iustum est enim ut quia noluerunt cum po-
tuerunt: cum velint non possint. Dedit enim deus eis locum pe-
nitentie: et ipsi abusi sunt eo. Propterea diues ille qui crucia-
batur in flama dicebat ad Abraham. Rogo te pater ut mit-
tas Lazarum in domo patris mei. habeo enim quinque fratres
ut testetur illis ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.
Cui cum Abraham respondisset / habent Moysen et prophe-
tas audiant illos: subiunxit. Non pater Abraham. sed si quis
ex mortuis ierit ad eos: penitentiam agat. Agebat et ipse penite-
tiam in inferno. sed quia cognoscebat illam esse inutilem: rogabat ut
annuntiaret hoc fratribus. quatinus agerent penitentiam in hoc seculo
fructuosam. quia tunc potest homini peitete: cum potest ipse pec-
care.

De inefabili angustia damnatorum.

Videntes turbabuntur timore horribili gementes pre
angustia spiritus et dicentes. hi sunt quos aliquando
habuimus in derisum et in similitudinem improperii. nos
insensati vitam illorum putabamus insaniam / et finem co-
rum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios
dei: et inter sanctos soris illorum est. Supplicium erit malorum intu-
eri gloriam beatorum. licet forte post finem iudicii beati qui
dem visuri sunt reprobos in tormentis. secundum illud. Letabi-
tur iustus cum viderit vindictam reproborum. Reprobi vero non
sunt visuri beatos in gloria secundum illud. Tollatur impius ne
videat gloriam dei. Talia dicent in inferno peccatores. quoniam
spes impii tanquam lanugo est que a vento tollitur: et tanquam spu-
ma gracilis que a procella dispergitur / et tanquam fumus

a vento diffusus. et tanq̃ memoria hospitis vnius diei.

De diuersis penis inferni.

Pene autem infernales secundum diuersa peccata sūt diuerse. Prima pena est ignis. Scda frigus. De his dicit dñs. Ibi erit fletus et stridor dentiū. fletus propter fumū ignis: stridor dentiū propter frigus. Tertia pena dicitur fetor. De his tribus dicitur ignis spūs procellarum. Quarta vermes indeficientes. Vnde dicitur vermis eorum nō moritur. Quinta flagra percutientiū. Vnde dicitur parata sūt iudicia blasphematoribus et percutientes mallei stultorum corporibus. Sexta tenebre palpabiles et exteriores et interiores. Vnde illud. terra miserie et tenebrarū ubi vmbra mortis. Et illud. in eternū non videbit lumen. Et illud. impii in tenebris cōtiscescent. Septima cōfusio peccatorū. Tūc enī (vt legitur) erunt libri aperti idest conscientie hominū omnibus erūt manifeste. Octaua horribilis visio demonū qui videbuntur in excutione flāmarum de igne ascendentium. Nona ignee cathene quibus impii singulis membris astringentur. Prima est concupiscentiū. Secunda maliciosorum. Tertia luxuriosorum. Quarta inuidorum et odiū habetiū. Quinta eorum qui in hoc seculo per flagella non meruerunt castigari. quia exacerbauit dominū peccator secundū multitudinem ire sue: non queret. Sexta eorū qui in tenebris ābulātes ad lumen verū scilicet ad Christum venire cōtēpserunt. Septima. confitentiū peccata sua et penitentiā cōtēnētiū. Octaua eorum qui libenter in hoc seculo vident mala et faciūt. Nona eorū qui per singula vitia sunt defluxi qui ābulant in desideriis suis et eunt post cōcupiscētiās suas.

De igne gehennali.

Ignis gehennalis nec lignis nutritur nec flāmis succenditur. sed a deo creatus est inextinguibilis ab origine mūdi. Sicut scriptū est. Deuorabit eū ignis qui nō succeditur. Creditur autē sub tectis esse secūdū illud prophetiā

Infernus subter conturbatus est in occursum tui aduentus
Sed et omnis locus reprobis est penalís qui semper defez-
tunt cruciatum / et ubiq; circa se tormentū incurrunt. Pro-
ducam (inquit) ignem de medio tui qui comedet te. Ignis au-
tem gehenne semper ardebit et nunq̃ lucebit. semper vret et
nunq̃ consumetur. semper afficiet et nunq̃ deficiet. Est eni
apud inferos summa tenebrarū obscuritas. immensa pena-
rum acerbitas. infinita miseriarum eternitas. Ligatis (in-
quit) manibus et pedibus mitte eum in tenebras exterio-
res. Ibi erit fletus et stridor dentium. Singula membra pro
suis peccatis propria sustinebūt tormenta: ut in eo punian-
tur in quo peccauerunt. Scriptum est enim. Per que peccat
homo per hec et torquetur. Vnde dives qui lingua peccaue-
rat: torquebatur in lingua. propter quod ipse clamabat. Pa-
ter Abraham miserere mei. et mitte Lazarum ut intingat
extremū digiti sui in aqua: ut refrigeret linguam meam: q̃
trucior in hac flamma. Per digitum intelligitur operatio.
digitis enim operamur / quasi dicat. Si minimū operum
Lazari haberem: minorem penam sentirem.

De tenebris inferni.

r Eprobi vero non solum exterioribus tenebris inuol-
uuntur: quia spiritali luce pariter et corporali care-
bunt. Scriptum est enim. Tollatur impius ne videat glo-
riam dei qui solus intererit in lucem sempiternam. Tātam
autem in penis reprobi tolerabunt angustia: ut vix aliquid
cogitare valeant propter penam sed illuc dirigent impetum
cogitatiois: ubi sentiunt vim doloris. Sane discipulus qui
dam fertur apparuisse Magistro post mortem. quem cum
Magister intellexisset esse damnatū quesivit ab eo si aliquę
questiones verterentur apud inferos. Qui dicitur respon-
dille apud inferos nichil preter penam esse: sicut Salomon
ait: nec opus. nec ratio. nec sciētia est apud inferos quo tu
properas. Erit in reprobis tanta mentis obliuio. tanta cecū

D i

tas animi tanta confusio rationis: ut raro vel nunquam ad cogitandum de deo possint assurgere. ut ad confitendum valeant respirare. Nam a mortuo perit confessio tanquam ab eo qui non est. Scriptum est enim. Non mortui laudabunt te domine: neque omnes qui descendunt in infernum. Non infernus confitebitur tibi: neque mors laudabit te.

De conuersione penarum

Imitte me (dicit Job) ut plangam paululum dolorem meum antequam vadam et non reuertar ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine. terram miserie et tenebrarum ubi umbra mortis et nullus ordo: sed sempiternus horror inhabitat. Ordo quidem erit in quantitate penarum quoniam in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. ut qui grauius peccauerunt: grauius puniantur. Potentes enim potenter tormenta patientur. Sed non erit ordo in quantitate rerum / et in qualitate elementorum. quia ignis exuret et non lucebit: ut seruiat ad tormenta et non ad consolationem inducendam. quia de aquis nimium frigidis transibunt ad calorem igneum / et de ardore nimio ad frigus intolerabile: ut subita perariorum mutatio grauiorem inferat cruciatum. Experimento cognoui quod adustus si frigidum statim adeat: ardentior sentiet cruciatum.

De difidentia damnatorum.

Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos. Dicitur est a simili iumentorum que non radicitus herbas euellunt: sed summitates carpunt ut iterum herbe renascantur ad pastum. Sic impii qui morte depasti reuiuiscunt ad mortem ut eternaliter moriantur. Sic incolumptum transiit semper renascens non perit / ut possit sepe perire iecur. Tunc erit mors immortalis. tunc viuunt morti qui vite sunt mortui. querent mortem et non inuenient qui vitam habuerunt et perdidit. Audi Iohannem in Apocalypsi dicentem. In diebus illis querent homines mortem: et non inuenient eam. et desiderabunt mori et fugiet mors ab eis. O mors quod dulcis esses quibus tam amara fuisti. Te solam desideranter optabunt: qui te solam vehementer oderunt.

Cur reprobi nunq̃ libetantur a penis.

n Illus ergo sibi blandiatur et dicat quia deus non vlt
q; in finem irascetur neq; in eternū indignabitur: sed
miseratio eius super omnia opa eius. quia cū iratus est non
obliuiscitur misereri. nec quicq̃ eorū que fecit odiuit: assu-
mens in argumentū erroris. quod ait dñs per prophetam.
Congregabūtur in cōgregatōne vnius falcis in lacū et clau-
dētur in carcerem / et post multos dies visitabūtur. hō nāq;
peccauit ad tempus: non ergo deus punit in eternū. O spes
inanis. O falsa presumptio. Non credat frustra errore dece-
ptus q; aliquo precio redimēdus sit. qm̃ in inferno nulla est
redemptio. Cōgregabūtur ergo peccatores in lacū et claudē-
tur in carcerē / scz in inferno. in quo sine corporibus vsq; ad
diē iudicii torquebūtur: et post mltos dies visitabūtur post
q̃ videlz resurgēt cū corporibus in nouissimo die visitabūtur
non ad salutē: sed ad vindictā. q; post diē iudicii grauius pu-
nientur Sic et alibi dicitur. Visitabo in virga iniquitates
eorū / et in verberibus peccata eorū. Predestiatis ergo de⁹ ira-
scitur t̃pālīter q; flagellat oēm filiū quē recipit. de quibus il-
lud accipitur. Nō in finē irascetur. &c. Reprobis autē de⁹ ira-
scitur eternaliter: q; iustū est ut quod impius in suo preuari-
catur eterno: deus vlciscatur in suo. Nā licet peccādi facultas
illū dimittat: ip̃e tñ non dimittit volūtātē peccādi. Scriptū
est ei. Supbia eorū qui te oderūt ascendit sp̃. Nō humiliabunt re-
probi iā desp̃ati de veia: sed malignitas odii tñ in illis exercet
ut velint illū oīno nō eē per quē sciūt se tā infelicitē esse dā-
natos. Maledicēt altissio et blasphemabūt excellū / cōquerē-
tes eū esse malignū qui creauit eos ad penā: et nūq; inclinēt
ad veniā. Audi Johē in Apocalipsi dicentē. Grādo magna
descēdit de celo in hoīes et blasphemauerūt deū propter pla-
gam grandis: qm̃ magna facta est vehemēter. Volūtas ergo
dānati licet amittit pt̃ātis effectū: sp̃ tñ habuit malignitatis
affectū. et ip̃a erit in inferno suppliciū que fuerat in mundo

D II

peccatū. licet forsan ibi peccatum sit: sed non meritum pene. Impius ergo quia semper habebat in se reatū ex culpa: semper sentiet se cruciatum ex pena. quia quod ipse per penitentiam non deleuit: deus per indulgentiam non remittit. Ad magnam ergo pertinet iustitiam iudicantis / ut nūq̃ careant gehennali supplicio: qui nūq̃ in hac vita voluerūt carere peccato. Voluissent itaq; si possent viuere sine fine: ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enī q̃ semper in peccato viuere cupiūt: q̃ nūq̃ desinūt peccare dū viuunt.

Testimonia de suppliciis eternalibus.

q Vis (inquit psalms) poterit habitare de nobis cum adoribus sempiternis? Illic fumus erūt in furore meo ignis ardens tota nocte / et die non exstinguetur: sed ascendet fumus eius in sempiternū. hieremias. Dabo vobis in opprobrium sempiternū / et ignominiam eternam: que nunq̃ obliuione delebitur. Daniel. Qui dormierint in terre puluere euigilabūt: alii in vitā eternā: alii in opprobriū ut viuāt semper. Salomon. Mortuo impio homine: nulla spes de eo erit hinc ex tempore veniet perditio sua / et subito conteretur nec habebit ultra medicinam. Et Johannes apostolus in Apocalipsi. Si quis adorauerit bestiam et imaginem eius: hic bibet de vino ire dei. et cruciabitur igne et sulphure. et fum⁹ tormentorū ascendet in secula seculorū. nec habebit requiem die ac nocte qui adorauerit bestiā et imaginem. Confirmat hoc veritas que damnādos in iudicio reprobabit dicēs. Ite maledicti in ignem eternū qui preparatus est diabolo et angelis eius. Si secūdum iudiciū diuinū / in ore duorū vel trium testiū stet omne verbū: quanto magis in ore tot et tantorū virorum deposita veritate constabit. De die Iudicii.

e Ecce ergo dies dñi veniet crudelis et indignatione plenus ire et furoris ad ponendā terrā in solitudie et peccatores ei⁹ pterēdos de ea qm̃ stelle celi et splendor earū nō expandēt lumē suū. obtenebratus est sol et luna nō splēdebit in ortu

suo. et visitabo super orbem mala et contra impios iniqui-
tatem eorum: et requiescere faciam superbiam infidelium
et arrogantiam fortiorum humiliabo. Propterea omnes ma-
nus dissoluentur. et omne cor hominis tabescet et conteret.
torsiones et dolores tenebunt eos quasi parturientes dolebunt.
Unusquisque ad proximum suum stupebit. facies combuste vultus
eorum. Dies illa dies ire. dies tribulationis et angustie. dies
calamitatis et miserie. dies tenebrarum et caliginis. dies ne-
bule et turbinis. dies tube et clangoris. quia consumationem facit
et dominus cum festinatione cunctis habitantibus in terram. et
repentina dies illa superueniet tanquam laqueus in omnes qui
sedent super faciem omnis terre. Quoniam sicut fulgur exit
ab oriente et apparet usque in occidentem: ita erit aduentus
filii hominis. dies enim domini sicut fur in nocte: ita veniet. Cum
dixerit pax et securitas: tunc repentinus eis superueniet inte-
ritus: sicut dolor in utero habenti et non effugient.

De precedente tribulatione.

p' Recedet autem tribulatio magna qualis nunquam fuit ab
initio mundi usque modo. nec fiet. Et nisi abbreviati fu-
issent dies illi: non fieret salua omnis caro. Surget enim gens
contra gentem. et regnum aduersus regnum. et terremotus
erunt per loca. et pestilentie et fames terroresque de celo et tem-
pestates. et erunt signa in sole et luna et stellis. et in terris
pressura gentium pre confusione sonitus maris et fluctuum
arescentibus hominibus pre timore et expectatione que su-
perueniet uniuerso orbi. Surgent pseudo Christi. et pseudo
prophete et dabunt signa magna et prodigia ut in errorem
inducantur si fieri possit. Etiam electi tunc releuabitur ho-
mo peccati filius perditionis qui aduersatur et extollitur
super omne quod dicitur aut colitur deus ita ut in templo dei
sedeat ostendens se tanquam sit deus quem dominus Iesus interficiet
spiritu oris sui. Mittetur autem helias propheta priusquam ve-
niat dies domini magnus et horribilis. et conuertet corda patrum

D iii

in filios: et cor filiorum ad partes eorum. cum quo veniet
et Enoch et prophetabunt diebus milleducētissexaginta ami
cti laccis. Et cū finierint testimonium suū: bestia que ascen
dit de abyssō faciet aduersus illos bellum et vincet illos et
occidet. et corpora eorū iacebūt in plateis ciuitatis magne:
vbi dñs illorum crucifixus est et post tres dies et dimidium
spiritus vite intrabit in eos.

Qualiter veniet dñs ad iudiciū.

¶ Tātū autem post tribulationem eorū dierū sol obs
curabitur et luna non dabit lumē vel splendorē suū:
et stelle cadent de celo et virtutes celorū mouebūtur et tunc
apparebit signū filii hominis in celo: et plangēt super eum
omnes tribus terre. reges et principes tribuū. et diuites et
fortes et omīs seruus et liber abscondēt se in speluncis et in
petris montium et dicent montibus et petris: cadite super
nos et abscondite nos a facie sedētis super thronū et ab ira
agni qm̄ veniet dies magnus ire ip̄oz et quis poterit stare?
et mittet angelos cum tuba et voce magna et congregabūt
electos dei a quattuor ventis celi a sūmis celorū vsq; ad ter
minos eorū. Tūc ipse dñs cū iussu et in voce angeli et in tu
ba dei descēdet de celo: et omēs qui in monumētis sunt au
dient vocē filii dei. et procedent boni in resurrectionē vite:
mali vero in resurrectionē iudicii. Mortis et infernus dabūt
mortuos suos qui in sp̄is erūt. et videbit omnis oculus. et
qui eū pupugerūt filiū hoīs: veniētē in nubibus celi cū pic
ture magna et maiestate. Veniet autē dñs ad iudiciū nō so
lū cum angelis suis sed cū senioribus populi sui. Nobilis in
portis quādo sederit cū senatoribus terre. Sedebunt cni et
ip̄i super sedes duodeci iudicātes duodecim tribus israel.
Aspiciebam (inquit) donec throni positi sunt. et āriquis die
rū sedit. Vestimētū eius quasi nix candidū. et capilli capitis
eius quasi lana mūda. Thronus eius quasi flama ignis ac
censi. rote eius quasi ignis accēsus fluius igneus rapidus

qui egrediebatur a facie eius. Milia miliū ministrabant ei
et decies centena milia assistebant ei. Deus manifeste veni-
et deus noster et non silebit. Ignis in conspectu eius exarsit
descet et in circuitu eius tempestas valida. Nubes et caligo
in circuitu eius iustitia et iudiciū preparatio sedis eius. Et
aduocat celū de sursum et terrā discernere populū suū. Nā cō-
gregabūtur ante eum omnes gētes et separabit eos ab inuicē
cē sicut separat pastor oues ab hedīs. Et statuet quidē oues
a dextris: hedos autem a sinistris.

De potentia / sapientia / et iustitia iudicis.

¶ Quantus tunc erit timor et tremor quantus erit fletus
et gemitus. Nam si columnae celi cōtremiscunt. et pa-
uescunt aduentum eius / et angeli pacis amare flebunt / pec-
catores autem quid facient? Si iustus vix saluabitur: impi-
us et peccator ubi parebunt? Propterea clamabat Prophe-
ta. Ne intres in iudiciū cum seruo tuo: quia non iustificabi-
tur in conspectu tuo omnis viuens. Si iniquitates obser-
uaueris domine: domine quis sustinebit? Quis enim non
timeat iudicem potentiissimū / sapientissimū / et iustissimū?
potentiissimū: quem nemo potest effugere. sapientissimum:
quem nemo potest latere. iustissimū: quem nemo potest cor-
rumpere. Si fortitudo queritur: robustissimus est. sapiens
corde / et fortis robore. Si equitas iudicii: nemo audet pro
me testimonium reddere. Si iustificare me voluero: os me-
um condemnabit me prauum cum probabit / etiam si sim-
plex fuero ipse dicit et facta sunt: ipse mādauit et creata sūt.
Qui vocat stellas et dicunt assumus. Qui facit angelos su-
os spiritus / et ministros suos ignem videntem. Cuius volū-
tati omnino nichil resistit. cui nullum verbum impossibile.
Cui omne genu flectitur: celestium / terrestrium / et inferno-
rum. hunc nemo potest effugere: dicēte propheta. Si ascen-
dero in celum tu illic es: si descendero ad infernū ades. Ipse
scrutatur renes et corda: cuius oculis omnia sunt nuda et

aperta. qui pluvie guttas et arenam maris dinumerat de-
us scientiarum prescius. omnium occultorum indagator
hunc nemo potest latere sicut dicit apostolus. Nulla creatu-
ra est invisibilis in conspectu dei ipse est iustus iudex fortis
et longanimis qui nec prece nec precio nec amore nec odio
declinat a semita rectitudinis. Sed via regia semper ince-
dens: nullum malum preterit impunitum. nullum bonum
irremuneratum relinquit. hunc nemo potest corrigere. iuxta
quod ait psalmista. Tu reddes singulis secundum opera sua.

De divino iudicio.

¶ Vis autem non timet illud examen in quo idem erit
accusator et advocatus et iudex. Accusabit enim cum
diceret. Esuriui et non dedistis michi manducare: sitiui et non
dedistis michi bibere etc. Advocabit cum diceret quod diu non
fecistis vni de minimis his: non michi fecistis. Iudicabit cum
inferet: discedite a me maledicti in ignem eternum. Non e-
runt testes in illo iudicio necessarii. quia tunc manifesta erunt
abscondita tenebrarum. Nichil enim erit occultum quod non
reueletur. Tunc libri conscientiarum erunt aperti et iudica-
buntur mortui ex his que scripta sunt in libris secundum ope-
ra eorum. Quantus erit pudor in peccatoribus. quanta con-
fusio: cum eorum nefandissima crimina cunctis erunt liqui-
de manifesta. Beati quorum remisse sunt iniquitates et quorum
secta sunt peccata. Ab illa sententia nunquam poterit provoca-
ri quia pater iudicium omne dedit filio. qui claudit et nemo
aperit. qui aperit: et nemo claudit. Os enim domini locutum est.

Quod nichil proderit damnandis.

¶ Hinc non proderunt damnandis opes: non defendent
honores. non suffragabuntur amici. Scriptum est enim
At argentum non valebit liberare eos nec aurum in die furo-
ris domini. Flebunt et plangent reges terre cum viderint fu-
mum incendii propter timorem tormentorum eius. Quid ergo
omiseri facietis in die visitationis et calamitatis de longe

venientis ad cuius fugietis auxilium unusquisque onus suum portabit. anima que peccaverit ipsa monetur. **Q** distributum iudicium in quo non solum de factis sed de omni verbo ocioso quodcumque locuti fuerint homines reddituri sunt rationem in quo usque ad extremum quadrantem exigetur debitum cum usuris. quis enim fugere poterit ab ira ventura? Mittet ergo filius hominis angelos suos et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem et alligabunt fasciculos ad comburendum et mittent eos in caminum ignis ardentis: ibi erit fletus et stridor dentium et gemitus et eiulatus et ululatus. luctus et cruciatus. stridor et clamor. timor et tremor. dolor et labor. ardo et feto. obscuritas et anxietas. acerbitas et asperitas. calamitas et egestas. angustia et tristitia. obliuio et confusio. torsiones et punctiones. amaritudines et terrores. fames et sitis. frigus et cauma. sulphur et ignis ardens in secula seculorum.

Liber Lotharii de vilitate conditionis humane finit feliciter. Impressum est hoc opusculum Parisii per **J** tonium caillaut et Lodovicum martineau. Anno domini **M**.cccc.lxxxiii. die vero decimanona Augusti.

